

Rapport 2011:13 R

Certifiering av Sveriges nationella referensram för examina

Rapport 2011:13 R

Certifiering av Sveriges nationella referensram för examina

Högskoleverket • Luntmakargatan 13 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

Certifiering av Sveriges nationella referensram för examina

Utgiven av Högskoleverket 2011

Högskoleverkets rapportserie 2011:13 R

ISSN 1653-0632

Innehåll: Högskoleverket, universitetskanslerns stab, **Jean-Pierre Zune**

Omslagsbild: collage, Högskoleverkets informationsavdelning

Formgivning: Högskoleverkets informationsavdelning

Innehåll

Inledning	5
Bakgrund – Bolognaprocessen	5
Europeisk referensram för examina	5
Direktiv för certifieringen	6
Genomförande	7
Högre utbildning i Sverige	8
Övergripande ansvar	8
Universitet och högskolor	8
Universitetens och högskolornas uppgifter	8
Resurser till universitet och högskolor	9
Regler som styr universitet och högskolor	9
Examenstillstånd	9
Kriterier och procedurer för jämförelser och verifiering av kvalifikationsramar (QF) för högre utbildning	11
Kriterier för att verifiera att nationella ramverk är förenliga med Bolognas ramverk	11
Processkriterier	14
Hänvisningar	16
Sammanfattande bedömning	17
Bilaga 1	
Nationell referensram för examina	19
Bilaga 2	
Bologna Framework and Certification	47
Bilaga 3	
Jämförelser Bologna – svenska examensbeskrivningar	59

Inledning

Bakgrund – Bologna processen

Bologna processen inleddes 1999 genom en överenskommelse mellan 29 länder, däribland Sverige. En grundläggande del i denna var att skapa ett europeiskt område för högre utbildning (European Higher Education Area – EHEA). Syftet var att stärka Europas konkurrenskraft som utbildningskontinent genom att främja rörligheten mellan de europeiska utbildningssystemen och på arbetsmarknaden, skapa en transparent och jämförbar kvalifikationsstruktur och lägga grund för internationellt erkännande av olika kvalifikationer.

Bologna processen har sedan dess varit en drivkraft för många europeiska länder att reformera sina utbildningssystem så att de blir mer jämförbara och tydliga. I dag deltar 46 europeiska stater i processen.

Bologna processens övergripande mål är nedbrutna i ett antal konkreta mål. De viktigaste av dessa är följande:

- Tydliga och jämförbara examina. Gemensam referensram som beskriver utbildningens plats i utbildningssystemet och skyldighet att utfärda Diploma Supplement som en bilaga till examensbevisen.
- Tre utbildningsnivåer som bygger på och förutsätter varandra.
- Ett jämförbart poängsystem för att underlätta studenternas mobilitet.
- Större rörlighet för studenter och personal, bl.a. genom ett ömsesidigt erkännande av studier och yrkesverksamhet.
- Europeiskt samarbete inom kvalitetssäkring bl.a. genom gemensamma standarder och riktlinjer.

Inom ramen för Bologna processen har de europeiska utbildningsministrarna också enats om att varje land bör utarbeta en referensram för examina och kvalifikationer (qualification framework). Den svenska referensramen för examina (fastställd i november 2008, reviderad i oktober 2010) återfinns i bilaga 1.

Referensramen är ett levande dokument, som regelbundet ses över och revideras med hänsyn till förändringar i regelverk, examensstruktur m.m. Under 2011 har några nya examina tillkommit och ersatt äldre sådana (främst inom lärarutbildningen), varför en revidering torde vara nära förestående.

Europeisk referensram för examina

Bologna processen följs regelbundet upp genom möten på ministernivå. Vid ministermötet i Bergen 2005 antogs en europeisk referensram för kvalifikationer inom den högre utbildningen (QF-EHEA). Syftet med denna är att skapa förutsättningar för att relatera olika nationella referensramar till varandra. Den består av beskrivningar av utbildning på tre nivåer, av hur nationella exa-

mensordningar ska relatera till referensramen samt förslag till hur nationella examensordningar bör utformas och vilka egenskaper dessa bör ha för att vara jämförbara med andra europeiska länders examensordningar.

Vid nästa ministermöte, i London 2007, beslöts att de nationella referensramarna skulle utvärderas mot den europeiska (Bolognaprocessens referensram). Genom en process med självvärdering genomförd av en arbetsgrupp med såväl nationella som utländska experter ska de nationella myndigheterna verifiera att respektive nationella referensram är förenlig med den europeiska.

Det svenska arbetet med denna certifiering redovisas i denna rapport.

Direktiv för certifieringen

Riktlinjer för hur certifieringen ska genomföras finns i ett dokument från 2005 som är utarbetat av en särskild arbetsgrupp inom Bolognaprocessen och fastställt av the Bologna Follow Up group. Dokumentet återfinns i bilaga 2.

Följande punkter ska bedömas:

Vad ska verifieras?

Den myndighet¹ som ansvarar för processen har mandat från sitt departement för högre utbildning.

Det finns ett tydligt samband mellan den nationella referensramen och deskriptorerna i den europeiska.

Kvalifikationerna som anges i den nationella referensramen ska vara grundade på lärandemål (learning outcomes) och anknutna till ECTS-systemet².

Arbetet med den nationella referensramen ska vara transparent.

Det nationella systemet för kvalitetssäkring ska vara förenligt med Bolognaprocessen (och kommunikén från ministermötet i Berlin 2003).

En hänvisning till den nationella referensramen och dess anknytning till den europeiska ska göras i alla Diploma Supplements.

Den nationella ansvarsfördelningen för referensramen ska fastläggas genom vederbörliga beslut och offentliggöras eller publiceras.

Krav på processen

Den ansvariga myndigheten ska verifiera att den nationella referensramen är förenlig med den europeiska.

Det organ som är ansvarigt för det nationella systemet för kvalitetssäkring ska yttra sig över självvärderingsprocessen.³

Internationella experter ska medverka i självvärderingen.

Resultatet av självvärderingen ska offentliggöras eller publiceras, och där ska alla kriterier tas upp.

---

1. I Sverige har Högskoleverket detta ansvar.

2. European Credit Transfer System.

3. I Sverige ansvarar Högskoleverket (utvärderingsavdelningen) för detta.

ENIC- och NARIC⁴-nätverken ska publicera en lista över de länder som har genomfört självvärderingsprocessen.

Genomförande

För att biträda Högskoleverket har en expertgrupp med följande sammansättning utsetts:

- Agneta Bladh, f.d. rektor vid Högskolan i Kalmar
- Carita Blomqvist, enhetschef, Utbildningsstyrelsen, Finland
- Tue Vinther-Jørgensen, områdeschef, EVA, Danmark
- Staffan Wahlén, f.d. utredare, Högskoleverket
- Ulf Öhlund, f.d. avdelningschef, Högskoleverket
- Dessutom har avdelningschef Lars Petersson och utredare Jean-Pierre Zune, båda Högskoleverket, deltagit i gruppens arbete.
- Arbetet med certifieringen har redovisats och diskuterats vid en konferens med bl.a. universitet och högskolor den 15 april 2011.

---

4. I Sverige är Högskoleverket (bedömningsavdelningen) Naric-kontor.

Högre utbildning i Sverige

Övergripande ansvar

I Sverige har riksdag och regering det övergripande ansvaret för högre utbildning och forskning. Riksdagen och regeringen bestämmer vilka regler som ska gälla inom högskoleområdet, liksom mål, riktlinjer och resursfördelning för området.

Inom Regeringskansliet ansvarar Utbildningsdepartementet för skolfrågor, universitet och högskolor, forskning, vuxenutbildning, folkbildning och studiestöd. De statliga universiteten och högskolorna är myndigheter under Utbildningsdepartementet. Undantaget är Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) som lyder under Jordbruksdepartementet. Under Utbildningsdepartementet lyder även myndigheter som Skolverket (som har ansvar för skolan), Högskoleverket (högre utbildning) och Vetenskapsrådet (forskning).

Universitet och högskolor

All högre utbildning i Sverige bedrivs av statliga universitet och högskolor eller av enskilda utbildningsanordnare som beviljats examenstillstånd. Utbildning på forskarnivå bedrivs vid universiteten och vid de högskolor som har tilldelats rätten att utfärda examina för utbildning på forskarnivå.

Det finns 14 statliga universitet och 20 statliga högskolor i Sverige. Dessutom finns det tre lärosäten med enskild huvudman som har examenstillstånd på forskarnivå, nämligen Chalmers tekniska högskola AB, Handelshögskolan i Stockholm och Stiftelsen Högskolan i Jönköping. Det finns också elva enskilda utbildningsanordnare med examenstillstånd på grundnivå och i vissa fall på avancerad nivå samt fem utbildningsanordnare med rätt att utfärda psykoterapeutexamen.

Det är riksdagen som beslutar vilka statliga högskolor som ska finnas.

Universitetens och högskolornas uppgifter

Lärosätenas uppgift är att bedriva utbildning som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund och på beprövad erfarenhet. De ska också bedriva forskning och konstnärligt utvecklingsarbete samt annat utvecklingsarbete. Dessutom ska universiteten och högskolorna samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet.

Den grundläggande centrala regleringen av verksamheten vid universitet och högskolor finns i högskolelagen som beslutas av riksdagen. Den närmare regleringen finns i högskoleförordningen, som beslutas av regeringen. Som statliga myndigheter omfattas universiteten och högskolorna dessutom av t.ex.

förvaltningsrättslig och arbetsrättslig lagstiftning och av regeringsformens bestämmelser. Inom ramen för de regler och ramar som riksdag och regering sätter upp har universiteten och högskolorna frihet att själva bestämma hur de organiserar sin verksamhet och använder sina resurser.

Resurser till universitet och högskolor

Riksdagen beslutar om anslagen till universitet och högskolor. För utbildning på grundnivå och avancerad nivå tilldelas lärosätena resurser utifrån hur många studenter som har registrerats och efter studenternas avklarade högskolepoäng. Regeringen beslutar årligen hur mycket som maximalt kan betalas ut till varje lärosäte. För forskning och utbildning på forskarnivå baseras statsanslagen på tidigare tilldelning samt på grundval av två kvalitetsindikatorer. Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) har ett särskilt budget- och återrapporteringsystem.

Regler som styr universitet och högskolor

Högskolelagen innehåller grundläggande bestämmelser om verksamheten vid de statliga universiteten och högskolorna och ger en ram för deras organisation och styrning. Högskoleförordningen knyter an till bestämmelserna i högskolelagen, och den innehåller bl.a. bestämmelser kring kursplaner, utbildningsplaner, betyg och examina. I en bilaga finns examensbeskrivningar för samtliga examina. Denna gäller också för de enskilda utbildningsanordnarna. (Motvarande examensbeskrivningar finns i bilagorna till förordningen för Sveriges lantbruksuniversitet och förordningen för Försvarshögskolan för utbildningarna vid dessa lärosäten).

Högskoleverket utövar tillsyn över universitet och högskolor, det vill säga ser till att de följer de lagar och regler som finns på högskoleområdet.

Examenstillstånd

Den svenska examensstrukturen framgår av Referensramen för examina (bilaga 1, sid. 10–13).

För att få utfärda en viss examen krävs att den som ordnar utbildningen, en statlig högskola eller en enskild utbildningsanordnare, har särskilt tillstånd att utfärda just denna examen.

Universitet har tillstånd att utfärda generella examina på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. Högskolor med statlig huvudman har generell rätt att utfärda högskoleexamen, kandidatexamen och magisterexamen. De som ges tillstånd att utfärda examen på forskarnivå inom ett visst område får även rätt att utfärda generella examina på avancerad nivå inom just detta område. I övriga fall beslutar regeringen eller Högskoleverket om tillstånd att utfärda generella examina.

När det gäller yrkesexamina på grundnivå och avancerad nivå och konstnärliga examina på samtliga nivåer måste både universitet och högskolor ansöka hos Högskoleverket om examenstillstånd. Enskilda utbildningsanordnare måste ansöka om examenstillstånd hos regeringen. Högskoleverket har även befogenhet att återkalla examenstillstånd. För utbildningar vid Sveriges lantbruksuniversitet och Försvarshögskolan kan dock endast regeringen återkalla examenstillstånden.

Kriterier och procedurer för jämförelser och verifiering av kvalifikationsramar (QF) för högre utbildning

Som framgår av inledningen ska certifieringen göras genom att den svenska referensramen bedöms efter 13 kriterier, varav sju är innehållsliga och sex avser process. I det följande redovisas vart och ett av dessa kriterier, expertgruppens bedömning och dess slutsats.

Kriterier för att verifiera att nationella ramverk är förenliga med Bolognas ramverk

1. Det eller de organ som ansvarar för det nationella ramverket för den högre utbildningens kvalifikationer och dess utveckling har utsetts av det nationella ministerium som har ansvar för högre utbildning

Högskoleverket är central myndighet för universitet och högskolor. Verket har därför ansvar för det svenska ramverket för kvalifikationer inom högre utbildning (HL, 8 § ff., förordning med instruktion för Högskoleverket SFS 2007:1293, bilaga 1 s. 7 ff.).

Det europeiska ramverket har varit vägledande i utvecklingen av den svenska examensordningen för högre utbildning.

Regeringen har i regleringsbrevet för Högskoleverket för 2011 gett verket i uppdrag att certifiera det nationella ramverket (NQF) genom jämförelse med det europeiska (QF-EHEA) (Högskoleverket, reg.nr 12-5202-10).

Slutsats

Kravet är uppfyllt. Högskoleverket har ansvar för det nationella ramverket för kvalifikationer (NQF) genom det uppdrag som verket fått av regeringen (Utbildningsdepartementet) i regleringsbrevet. Se vidare punkt 7.

2. Det finns en klar och demonstrerbar länk mellan kvalifikationerna i det nationella ramverket och nivåkvalifikationernas deskriptorer i det europeiska ramverket

I utvecklingen av det nationella ramverket och dess implementering i högskoleförordningens examensordning (HF, bilaga 2.) samverkade personal från Högskoleverket och Utbildningsdepartementet med experter och representanter för högskola, näringsliv och arbetsmarknadens parter, samt Bologna-

processens arbetsgrupper. I arbetet lades stor vikt vid att säkra den nationella ramens förenlighet med det europeiska ramverket (QF-EHEA).

Den svenska NQF är en beskrivning av de svenska examina i förhållande till "the Dublin Descriptors" för de tre cyklerna (nivåerna). I arbetet inordnades erkända examina med termer och i nivåer förenliga med "The framework of qualifications for the European Higher Education Area" (se t.ex. <http://www.bologna-bergen2005.no/>).

I certifieringen har examensmålen för de generella svenska examina och några yrkesexamina jämförts med "the Dublin Descriptors". Resultatet av denna analys redovisas i bilaga 3. De formuleringar som helt eller i huvudsak bedömts vara överensstämmande har där markerats. Som framgår av analysen har en hög grad av överensstämmelse kunnat konstateras.

I analysarbetet har särskild uppmärksamhet riktats mot tre examina i det svenska ramverket: högskoleexamen, magisterexamen och licentiatexamen. Certifieringsgruppen har funnit att de två senare varit rätt inplacerade i ramverket, medan den ställt sig tveksam till högskoleexamens nivåplacering. Dess karaktär gör att den närmast borde betraktas som en examen på "short-cycle"-nivå.

Slutsatser

- Det finns en klar och verifierbar överensstämmelse mellan deskriptorerna i det svenska ramverket för kvalifikationer (NQF) och det europeiska kvalifikationsramverket (QF-EHEA).
- Examina i det svenska systemet kan klart hänföras till det nationella ramverkets kvalifikationer och till det europeiska ramverket (QF-EHEA).
- Certifieringsgruppen föreslår dock att högskoleexamens inplacering i ramverket omprövas vid kommande revidering av referensramen.

3. Det nationella ramverket och dess kvalifikationer bygger på beskrivningar av utbildningsresultat (learning outcomes) och kvalifikationerna är länkade till ECTS eller ECTS-kompatibla poängsystem

Svenska kvalifikationer inom högre utbildning (examina) är inordnade i tre nivåer (grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå). De är alla definierade i form av läranderesultat (learning outcomes). Dessa beskrivs i tre huvudtyper – kunskaper, färdigheter och värderingsförmåga – och tjänar till att beskriva de kvalifikationer som kan förväntas av den studerande efter avslutad utbildning. Tillsammans ska dessa tre huvudtyper av kvalifikationer avspegla den förmåga och de personliga egenskaper som krävs av studenten efter genomförd utbildning.

Samtliga examina inom den högre utbildningen finns beskrivna i termer av ECTS-poäng.

Av den tidigare nämnda analysen (bilaga 3) framgår att det svenska ramverkets kvalifikationer beskrivs i termer av läranderesultat (learning outcomes).

Slutsatser

- Deskriptorerna i det svenska ramverket är grupperade i enlighet med de olika nivåernas läranderesultat (learning outcomes).
- ECTS-poäng finns specificerade för alla kvalifikationer inom svensk högre utbildning.

4. Proceduren att inordna kvalifikationer i det nationella ramverket är transparent

Examina inom högre utbildning finns beskrivna i högskoleförordningen (HF, bilaga 2 Examensordning). Nya examina inrättas av regeringen, som även fastställer examensnivå. Därefter sker inplacering i ramverket av Högskoleverket. Universitet och högskolor har ansvar för att inrätta egna utbildningar inom gällande ramar.

Som kvalitetsansvarig myndighet svarar Högskoleverket för granskning av såväl föreslagna som existerande examina. (HL 8 § ff., förordning med instruktion för Högskoleverket SFS 2007:1293). Dessa processer omfattas av offentlighetsprincipen.

Slutsats

Proceduren att inordna (nya) kvalifikationer i det nationella ramverket är tydligt beskriven och transparent.

5. Det nationella systemet för kvalitetssäkring hänför sig till det nationella ramverket för kvalifikationer och är utformat i enlighet med Berlinkommunikén och varje efterföljande kommuniké som godkänts av ministrarna i Bolognaprocessen

”The European Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)” som utvecklats av ENQA (the European Association for Quality Assurance in Higher Education), är en hörnsten i det svenska systemet för kvalitetssäkring (se <http://www.bologna-bergen2005.no/main> documents).

Det svenska systemet för kvalitetssäkring inom högre utbildning utvärderades 2006 med godkänt resultat. 2010 omformades kvalitetssäkringen av svensk högre utbildning till ett i huvudsak resultatriktat system. Högskoleverkets utvärderingssystem är för närvarande föremål för utvärdering av ENQA.

Slutsats

Det nationella systemet för kvalitetssäkring är utformat i enlighet med Berlinkommunikén och efterföljande kommunikéer. Det svenska NQF är utformat så att det kan utgöra underlag för kvalitetssäkring. Kravet är därmed uppfyllt.

6. Det nationella ramverket, och varje anknytning till det europeiska ramverket omnämns i alla Diploma Supplement

För universitet och högskolor är Diploma Supplement obligatoriskt som bilaga till examensdokumentet. En ram för vad Diploma Supplement ska innehålla finns angiven i högskoleförordningen. Närmare föreskrifter om detta utfärdas av Högskoleverket (HF 6 kap. 10 §, SFS 2010:64).

Resultatet av jämförelsen mellan NQF och QF-EHEA och verifieringen kommer att föras in i Diploma Supplement-dokumentet. Högskoleverket kommer i enlighet med sitt uppdrag att utfärda föreskrifter om detta.

Slutsats

Certifieringsgruppen finner att kravet är uppfyllt.

7. De inhemska aktörernas ansvar för det nationella ramverket är tydligt beskrivet och offentliggjort

Utbildningsdepartementet har det avgörande ansvaret för den svenska nationella kvalifikationsramen. Ansvaret för systemets löpande funktion är delegerat till Högskoleverket, som genom sina olika avdelningar övervakar, underhåller och sprider information till olika intressenter och aktörer genom publikationer, konferenser och genom sin webbplats www.hsv.se (jfr p. 4 ovan).

Universitet och högskolor har ansvar för att formulera läranderesultat i utbildningsplaner och kursplaner.

Slutsats

Certifieringsgruppen finner att ansvaret är tydligt beskrivet och offentliggjort.

Processkriterier

Självcertifieringsgruppen har också provat om det svenska nationella ramverket för högre utbildning möter de processkriterier som ställts upp för jämförelsen mellan nationella ramverk med Bolognaramen.

1. Ansvarig myndighet ska certifiera att det nationella ramverket är förenligt med det europeiska

Högskoleverket har som ansvarig myndighet under Utbildningsdepartementet också ansvar för certifieringsprocessen. För ändamålet har myndigheten satt samman en arbetsgrupp.

Gruppen har, vilket framgick inledningsvis, bestått av personer från Danmark, Finland och Sverige med särskild kompetens inom området (Regleringsbrevet för 2011; HSV 2010-12-14).

2. Självcertifieringsprocessen ska inkludera ett uttalat samtycke från det kvalitetssäkringsorgan i landet som erkänts genom Bolognaprocessen

Högskoleverket är genom sin avdelning för utvärdering och kvalitetsarbete ansvarig myndighet för utvärdering och kvalitetssäkring inom högre utbild-

ning i Sverige. Utvärderingsavdelningen har granskat certifieringsrapporten och godkänt dess slutsatser.

Rapporten garanterar därför samstämmighet med det ansvariga kvalitets-säkringsorganet.

3. Självcertifieringsprocessen ska involvera internationella experter

Två internationella experter har varit involverade i den svenska självcertifieringsprocessen. Dessa är Carita Blomqvist, Utbildningsstyrelsen, Helsingfors och Tue Vinther-Jørgensen, Danmarks Evalueringsinstitut (EVA), Köpenhamn.

4. Självcertifieringen och den process som stöder den ska publiceras och särskilt inriktas på vart och ett av de kriterier som angetts

Efter att självcertifieringen avslutats kommer Högskoleverket att publicera rapporten på sin webbplats (www.hsv.se), på den gemensamma webbplatsen för de svenska QF-EHEA och QF-LLL (www.EQFinfo.se) samt se till att den offentliggörs i följande sammanhang: det internationella programkontorets webbplats (www.programkontoret.se, ENIC-NARIC:s och Bologna-processens webbplatser (www.enic-naric.net, www.ehea.info). Information om europaprocesserna inom högre utbildning finns även sammanfattade på Europarådets webbplats (<http://www.coe.int/lportal/web/coe-portal>).

Rapporteringen kommer att inrikta sig på vart och ett av de kriterier som angivits.

5. ENIC- och NARIC-nätverken ska upprätta och upprätthålla en lista av de stater som har offentliggjort att de har fullbordat självcertifieringsprocessen [www.enic-naric.net]

En avdelning inom Högskoleverket – avdelningen för bedömning av utländsk utbildning – inrymmer det svenska ENIC-NARIC-kontoret och fungerar även som nationell informationspunkt för den nationella referensramen för examina.

Genom dess försorg kommer Sverige, när den nationella processen är avslutad, att föras upp på listan över de länder som genomgått självcertifiering.

6. För att påvisa sambandet mellan det nationella ramverket och det europeiska ska fullbordande av självcertifieringsprocessen noteras på de Diploma Supplement som bifogas till examensbevisen

I Sverige delas Diploma Supplement ut av de universitet och högskolor som utfärdar examina efter nationellt fastställd förlaga (se ovan). Efter genomförd självcertifieringsprocess kommer Högskoleverket att uppdatera föreskrifterna för bilagan och informera universiteten och högskolorna.

Slutsatser (kriterierna 1–6)

Certifieringsgruppen konstaterar att självcertifieringsprocessen av den svenska nationella kvalifikationsramen för högre utbildning är i enlighet med de sex processkriterierna.

Hänvisningar

EQF:

- http://ec.europa.eu/education/pub/pdf/general/eqf/broch_en.pdf
- http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/eqf_en.htm
- http://ec.europa.eu/eqf/home_en.htm

ECTS:

- http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/ects_en.htm
- http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/ects/guide_en.pdf

ESG:

- http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050221_ENQA_report.pdf
- http://www.enqa.eu/pubs_esg.lasso
- <http://www.eqar.eu/application/requirements/european-standards-and-guidelines.html>

Sammanfattande bedömning

Expertgruppen har funnit att den svenska referensramen för examina är väl förenlig med den europeiska referensramen för kvalifikationer (QF-EHEA). Detta gäller samtliga 13 kriterier. Expertgruppen är enig i denna bedömning.

Gruppen har i samband med certifieringsuppdraget särskilt övervägt tre examina – högskoleexamen, masterexamen och licentiatexamen. Av dessa bör enligt gruppens mening högskoleexamen bli föremål för förnyad prövning vad gäller inplacering i det nationella ramverket vid kommande revidering av referensramen.

Bilaga 1

Nationell referensram för examina

Reg.nr 12-5202-10

Nationell referensram för examina

Reviderad oktober 2010

Högskoleverket • Luntmakargatan 13 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

Nationell referensram för examina

Utgiven av Högskoleverket 2010

Reg.nr 12-5202-10

Innehåll: Högskoleverket, utvärderingsavdelningen, **Jean-Pierre Zune**

Formgivning: Högskoleverkets informationsavdelning

Innehåll

Ett europeiskt sammanhang	5
Bolognaprocessen	5
Europeisk referensram för examina	5
Högre utbildning i Sverige	7
Övergripande ansvar	7
Universitet och högskolor	7
Universitetens och högskolornas uppgifter	7
Resurstilldelning till universitet och högskolor	8
Regler som styr universitet och högskolor	8
Examenstillstånd	9
Utbildnings- och examensstruktur	10
Nivåer	10
Högskolepoäng	10
Examens kategorier	11
Examensbeskrivningar	12
Översättningar av examina	13
Kursplan	13
Utbildningsplan	13
Övergångsbestämmelser	13
Tillträde till högre utbildning	14
Tillträde till utbildning på grundnivå	14
Tillträde till utbildning på avancerad nivå	16
Tillträde till utbildning på forskarnivå	16
Kvalitetssäkring och tillsyn	18
Olika aktörer inom kvalitetssäkring	18
Högskoleverkets kvalitetssäkringssystem	18
Internationellt erkännande av högre utbildning	20
Erkännande av utländsk utbildning i Sverige	20
Yrkesmässigt erkännande	20
Akademiskt erkännande	20
Internationellt samarbete	21
Bilaga 1: Diagram över examensstrukturen	23
Bilaga 2: Examensbeskrivningar: kandidat-, magister- och masterexamen	24

Ett europeiskt sammanhang

Bolognaprocessen

Bolognaprocessen har sedan slutet på 1990-talet utgjort en drivkraft för många europeiska länder att reformera sina utbildningssystem så att de blir mer jämförbara och tydliga. I dag deltar 46 europeiska stater i processen, däribland Sverige. Målsättningen är att till 2010 ha skapat ett europeiskt område för högre utbildning, the European Higher Education Area (EHEA). Syftet är framför allt att stärka Europas konkurrenskraft som utbildningskontinent genom att främja rörligheten mellan de europeiska utbildningssystemen och på arbetsmarknaden.

Bolognaprocessens övergripande mål är nedbrutna i ett antal konkreta mål. De viktigaste av dessa är följande:

- Tydliga och jämförbara examina. För att öka jämförbarheten mellan de olika ländernas examina har en gemensam referensram skapats. Sedan 2005 ska alla undertecknande länder av Bolognadeklarationen också utfärda Diploma Supplement, en bilaga till examensbeviset som beskriver utbildningen och dess plats i utbildningssystemet. Diploma Supplement utfärdas utan kostnad för studenten, automatiskt och på ett stort europeiskt språk.
- Tre utbildningsnivåer som bygger på och förutsätter varandra.
- Ett jämförbart poängsystem för att underlätta studenternas mobilitet.
- Större rörlighet för studenter och personal bl.a. genom ett ömsesidigt erkännande av studier och yrkesverksamhet. Ett viktigt instrument inom detta område är Konventionen om erkännande av bevis avseende högre utbildning i Europaregionen, kallad **Lissabonkonventionen**.
- Europeiskt samarbete inom kvalitetssäkring bl.a. genom gemensamma standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring.
- Bolognaprocessen har hittills följts upp med regelbundna möten på ministernivå. Det senaste mötet ägde rum i Wien och Budapest i mars 2010. Nästa möte äger rum i Bukarest i april 2012. Läs mer på **Bolognaprocessens webbplats**.

Europeisk referensram för examina

Inom ramen för Bolognaprocessen har de europeiska utbildningsministrarna enats om att varje land bör utarbeta en referensram för examina och kvalifikationer (qualification framework).

En europeisk övergripande referensram för examina inom högskoleområdet (European Qualifications Framework – European Higher Education Area) har också utarbetats inom ramen för Bolognaprocessen. Den består av beskrivningar av utbildning på tre nivåer, av hur nationella examensordningar ska

relatera till referensramen samt förslag till hur nationella examensordningar bör utformas och vilka egenskaper dessa bör ha för att vara jämförbara med andra europeiska länders examensordningar.

De svenska examensordningarna med examensbeskrivningar för alla examina kan sägas utgöra stommen till en nationell referensram för examina i Sverige. Flera andra länder har arbetat fram nationella referensramar. Dessa referensramar är tillgängliga på ENIC/NARIC-nätverkets webbplats.

Högre utbildning i Sverige

Övergripande ansvar

I Sverige har riksdag och regering det övergripande ansvaret för högre utbildning och forskning. Riksdagen och regeringen bestämmer vilka regler som ska gälla inom högskoleområdet. De bestämmer också mål, riktlinjer och resursfördelning för området.

Utbildningsdepartementet ansvarar för skolfrågor, universitet och högskolor, forskning, vuxenutbildning, folkbildning och studiestöd. De statliga universiteten och högskolorna är myndigheter under Utbildningsdepartementet. Undantaget är Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) som lyder under Jordbruksdepartementet. Under Utbildningsdepartementet lyder även andra myndigheter, såsom Skolverket (som har ansvar för skolan), Högskoleverket (högre utbildning) och Vetenskapsrådet (forskning).

Universitet och högskolor

All högre utbildning i Sverige bedrivs av statliga universitet och högskolor eller av enskilda utbildningsanordnare som beviljats examenstillstånd. Utbildning på forskarnivå bedrivs vid universiteten och vid de högskolor som har tilldelats rätten att utfärda examina för utbildning på forskarnivå.

Det finns 14 statliga universitet och 21 statliga högskolor i Sverige. Dessutom finns det tre lärosäten med enskild huvudman som har examenstillstånd på forskarnivå, nämligen Chalmers tekniska högskola AB, Handelshögskolan i Stockholm och Stiftelsen Högskolan i Jönköping. Det finns också nio enskilda utbildningsanordnare med examenstillstånd på grundnivå och i vissa fall på avancerad nivå samt fem utbildningsanordnare med rätt att utfärda psykoterapeutexamen.

Det är riksdagen som beslutar vilka statliga högskolor som ska finnas. Regeringen kan besluta att en högskola får rätt att benämnas sig universitet. En lista på universitet och högskolor, med adresser, finns på [Högskoleverkets webbplats](#).

Universitetens och högskolornas uppgifter

Lärosätenas uppgift är att bedriva utbildning som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund och på beprövad erfarenhet. De ska också bedriva forskning och konstnärligt utvecklingsarbete samt annat utvecklingsarbete. Dessutom ska universiteten och högskolorna samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet.

Den grundläggande centrala regleringen av verksamheten vid universitet och högskolor finns i högskolelagen som beslutas av riksdagen. Den närmare regleringen finns i högskoleförordningen, som beslutas av regeringen.

Inom ramen för de regler och ramar som riksdag och regering sätter upp har universiteten och högskolorna frihet att själva bestämma hur de organiserar sin verksamhet, använder sina resurser och organiserar sina utbildningar.

Resurstilldelning till universitet och högskolor

Riksdagen beslutar om anslagen till universitet och högskolor. För utbildning på grundnivå och avancerad nivå tilldelas lärosätena resurser utifrån hur många studenter som har registrerats på grundnivå och avancerad nivå omräknat i helårsstudenter och avklarade högskolepoäng (helårsprestationer). Regeringen beslutar årligen för varje lärosäte om ett så kallat takbelopp som anger hur mycket som maximalt kan betalas ut till varje universitet eller högskola.

För forskning och utbildning på forskarnivå baseras de direkta statsanslagen i huvudsak på tidigare tilldelning, men fr.o.m. år 2009 fördelas 10 procent av anslagen och nya resurser på grundval av två kvalitetsindikatorer nämligen antalet citeringar och intäkter av externa medel.

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) har ett särskilt budget- och återrapporteringsystem, vilket bl.a. innebär samlade forsknings- och utbildningsanslag och utbildningsuppdrag för en treårsperiod.

Regler som styr universitet och högskolor

De statliga universiteten och högskolorna i Sverige är egna myndigheter som lyder under regeringen. Universitetens och högskolornas verksamhet regleras av de lagar och förordningar som finns på högskoleområdet. Som statliga myndigheter omfattas universiteten och högskolorna dessutom av t.ex. förvaltningsrättslig och arbetsrättslig lagstiftning och av regeringsformens bestämmelser. Verksamheten styrs också av de ramar och resurser som riksdag och regering beslutar om.

Högskolelagen beslutas av riksdagen och innehåller bestämmelser om verksamheten vid universitet och högskolor. Dessa bestämmelser kompletteras ofta av de bestämmelser som finns i högskoleförordningen. Högskolelagen innehåller grundläggande bestämmelser om utbildningen vid universiteten och högskolorna. Den anger bl.a. vad som ska karaktärisera utbildningen på respektive nivå och lägger fast forskningens frihet. Den ger också en ram för universitetens och högskolornas organisation och styrning. Exempelvis anges att varje universitet och högskola ska ha en styrelse och en rektor. Vidare regleras professorers, lektors och andra lärares uppgifter. I högskolelagen finns även bestämmelser kring studentinflytande.

Högskoleförordningen beslutas av regeringen och knyter an till bestämmelserna i högskolelagen. I förordningen fastställs bl.a. på vilket sätt studenterna

ska ha inflytande över utbildningen och att universiteten och högskolorna ska arbeta med jämställdhet och breddad rekrytering. Där slås också fast att utbildningen vid universitetet eller högskolan ska vara avgiftsfri för studenter från länder inom EES-området. Regler för behörighet och urval till utbildningar finns, liksom regler om anställning av lärare och doktorander. Förordningen innehåller dessutom bestämmelser kring kursplaner, utbildningsplaner, betyg och examina.

I bilaga 2 till högskoleförordningen samt i bilagorna till förordningen för Sveriges lantbruksuniversitet och förordningen för Försvarshögskolan finns examensordningar som innehåller examensbeskrivningar för samtliga examina.

Inom ramarna har universiteten och högskolorna relativt stor frihet att själva bestämma om sin organisation, resursfördelning och sitt utbildningsutbud. Systemet bygger i princip på mål- och resultatstyrning.

Regeringens styrning av verksamheten vid universitet och högskolor under ett budgetår anges i regleringsbrev.

Högskoleverket utövar tillsyn över universitet och högskolor, det vill säga ser till att de följer de lagar och regler som finns på högskoleområdet.

Examenstillstånd

För att få utfärda en viss examen krävs att den som ordnar utbildningen, en statlig högskola eller en enskild utbildningsanordnare, har särskilt tillstånd att ge just denna examen.

Universitet har rätt att utfärda generella examina på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå.

Högskolor med statlig huvudman har generell rätt att utfärda högskoleexamen, kandidatexamen och magisterexamen. De som ges tillstånd att utfärda examen på forskarnivå inom ett visst område enligt de nya regler som gäller fr.o.m. år 2010 får även rätt att utfärda generella examina på avancerad nivå inom just detta område.

I övriga fall beslutar regeringen eller Högskoleverket om rätt att ge generella examina. När det gäller yrkesexamina på grundnivå och avancerad nivå och konstnärliga examina på samtliga nivåer måste både universitet och högskolor ansöka hos Högskoleverket om examenstillstånd.

Enskilda utbildningsanordnare måste ansöka om examenstillstånd hos regeringen. Detsamma gäller Sveriges lantbruksuniversitet och Försvarshögskolan.

Vilka examina som finns framgår av de nationella examensordningarna. Vilka lärosäten som har vilken examenstillstånd går att söka sig fram till i examenstillståndsdatan på **Högskoleverkets webbplats**.

Utbildnings- och examensstruktur

Den svenska högskolelagen och högskoleförordningen har ändrats i enlighet med de överenskommelser som träffats inom ramen för Bologna-processen, inklusive the European Qualifications Framework (QF-EHEA). Förändringarna tillämpas på utbildningar och examina som ges från och med den 1 juli 2007. För utbildningar som påbörjats tidigare gäller övergångsbestämmelser.

Nivåer

All högskoleutbildning och alla examina är indelade i tre nivåer: grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. Mellan de olika nivåerna finns en progression, dvs. att de bygger på varandra. Vad som ska karaktärisera utbildningen på respektive nivå är formellt styrande och framgår av högskolelagen.

All utbildning på grundnivå och avancerad nivå ska organiseras i kurser. Kurserna kan sammanföras till program.

Nivå	Förkunskapskrav	Nivåbeskrivning
Grundnivå	Gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper.	Utveckla studenternas - förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar - förmåga att självständigt urskilja, formulera och lösa problem samt beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Inom det område som utbildningen avser ska studenterna, utöver kunskaper och färdigheter, utveckla förmåga att - söka och värdera kunskap på vetenskaplig nivå - följa kunskapsutvecklingen - utbyta kunskaper även med personer utan specialkunskaper inom området.
Avancerad nivå	Utbildning på grundnivå eller motsvarande kunskaper.	Fördjupa kunskaper, färdigheter och förmågor i förhållande till utbildning på grundnivå genom att - ytterligare utveckla studenternas förmåga att självständigt integrera och använda kunskaper - utveckla studenternas förmåga att hantera komplexa företeelser, frågeställningar och situationer - utveckla studenternas förutsättningar för yrkesverksamhet som ställer stora krav på självständighet eller för forsknings- och utvecklingsarbete.
Forskarnivå	Utbildning på grundnivå och avancerad nivå eller motsvarande kunskaper.	Utveckla de kunskaper och färdigheter som behövs för att självständigt kunna bedriva forskning.

Högskolepoäng

Ett studieår som omfattar heltidsstudier i 40 veckor motsvarar 60 högskolepoäng. Hur många högskolepoäng varje kurs motsvarar bestäms utifrån den arbetsinsats som normalt krävs för att uppnå kursens mål.

Systemet med högskolepoäng gäller från 1 juli 2007. Vid omräkning av gamla poäng till högskolepoäng översätts 1 poäng till 1,5 högskolepoäng.

Svenska högskolepoäng kan jämföras med europeiska ECTS-poäng, där 60 ECTS-poäng uppnås efter ett läsårs heltidsstudier.

Examens kategorier

Det finns tre kategorier av examina:

1. generella examina
2. konstnärliga examina
3. yrkesexamina.

Yrkesexamina riktar sig främst mot reglerade yrken och de krav som dessa ställer.

Alla examina, såväl generella examina som konstnärliga examina och yrkesexamina, är inplacerade på grundnivå, avancerad nivå respektive forskarnivå. Konstnärliga examina på forskarnivå infördes den 1 januari 2010.

Detta framgår av de nationella examensordningarna och kan illustreras i tabellform:

Nivå	Generella examina	Konstnärliga examina	Yrkesexamina
Grundnivå	Högskoleexamen, 2 år, 120 högskolepoäng Kandidatexamen, 3 år, 180 högskolepoäng	Konstnärlig högskoleexamen, 2 år, 120 högskolepoäng Konstnärlig kandidatexamen, 3 år, 180 högskolepoäng	Arbets terapeutexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Audionomexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Biomedicinsk analytikerexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Brandingenjörsexamen, 3,5 år, 210 högskolepoäng Dietistexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Djursjukvårdarexamen, 2 år, 120 högskolepoäng Folkhögskollärarexamen, 1 år, 60 högskolepoäng Hippologexamen, 2 år, 120 högskolepoäng Högskoleingenjörsexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Landskapsingenjörsexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Lantmästarexamen, 2 år, 120 högskolepoäng Lärarexamen, 3 år, 180 högskolepoäng; 3,5 år, 210 högskolepoäng Officersexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Optikerexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Ortopedingenjörsexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Receptarieexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Röntgensjuksköterskeexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Sjukgymnastexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Sjuksköterskeexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Sjöingenjörsexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Sjökaptensexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Skogmästarexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Skogsteknikerexamen, 2 år, 120 högskolepoäng Socionomexamen, 3,5 år, 210 högskolepoäng Studie- och yrkesvägledarexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Tandhygienistexamen, 2 år, 120 högskolepoäng Tandteknikerexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Trädgårdsingenjörsexamen, 2 år, 120 högskolepoäng

Nivå	Generella examina	Konstnärliga examina	Yrkesexamina
Avancerad nivå	Magisterexamen, 1 år, 60 högskolepoäng Masterexamen, 2 år, 120 högskolepoäng	Konstnärlig magisterexamen, 1 år, 60 högskolepoäng Konstnärlig masterexamen, 2 år, 120 högskolepoäng	Agronomexamen, 4,5 år, 270 högskolepoäng Apotekarexamen, 5 år, 300 högskolepoäng Arkitektexamen, 5 år, 300 högskolepoäng Barnmorskeexamen, 1,5 år, 90 högskolepoäng (kräver sjuksköterskeexamen och yrkeslegitimation) Civilekonomexamen, 4 år, 240 högskolepoäng Civilingenjörsexamen, 5 år, 300 högskolepoäng Hortonomexamen, 5 år, 300 högskolepoäng Juristexamen, 4,5 år, 270 högskolepoäng Jägmästarexamen, 5 år, 300 högskolepoäng Landskapsarkitektexamen, 5 år, 300 högskolepoäng Logopedexamen, 4 år, 240 högskolepoäng Läkarexamen, 5,5 år, 330 högskolepoäng Lärarexamen, 4 år, 240 högskolepoäng; 4,5 år, 270 högskolepoäng; 5 år, 300 högskolepoäng; 5,5 år, 330 högskolepoäng Psykologexamen, 5 år, 300 högskolepoäng Psykiaterexamen, 1,5 år, 90 högskolepoäng (kräver psykologexamen, läkarexamen, socionomexamen eller motsvarande) Sjukhusfysikerexamen, 5 år, 300 högskolepoäng Specialistsjuksköterskeexamen, 1 år, 60 högskolepoäng (kräver sjuksköterskeexamen och yrkeslegitimation) Speciallärarexamen, 1,5 år, 90 högskolepoäng (kräver lärarexamen) Specialpedagogexamen, 1,5 år, 90 högskolepoäng (kräver lärarexamen) Tandläkarexamen, 5 år, 300 högskolepoäng Veterinärexamen, 5,5 år, 330 högskolepoäng
Forskarnivå	Licentiatexamen, 2 år, 120 högskolepoäng Doktorsexamen, 4 år, 240 högskolepoäng	Konstnärlig licentiatexamen, 120 högskolepoäng Konstnärlig doktorsexamen, 240 högskolepoäng	

Lärarexamen kan utfärdas på både grundnivå och avancerad nivå, beroende på utbildningens längd. Från den 1 juli 2011 ersätts lärarexamen av fyra nya examina: förskollärarexamen 210 poäng, grundlärarexamen 180–240 poäng, ämneslärarexamen 270–330 poäng och yrkeslärarexamen 90 poäng.

När det gäller yrkesexamina på den avancerade nivån är barnmorskeexamen, psykoterapeutexamen, specialistsjuksköterskeexamen, speciallärarexamen och specialpedagogexamen examina som förutsätter en tidigare examen. Övriga utbildningar som leder till yrkesexamina på avancerad nivå är sammanhållna, dvs. inte nivåindelade, utbildningar. Det svenska systemet skiljer sig från många andra i det avseendet. Utöver utbildning som leder till en examen finns ett omfattande utbud av fristående kurser i den svenska högskolan.

Examensbeskrivningar

I examensordningarna finns examensbeskrivningar för samtliga examina.

I examensbeskrivningarna anges detta:

- Omfattning: det exakta antalet högskolepoäng examen omfattar.
- Mål: den kunskap och förståelse, färdighet och förmåga, värderingsförmåga och förhållningssätt som studenten ska visa för att få en viss examen.

- Självständigt arbete: de krav som finns när det gäller självständigt arbete.¹
- Övrigt: utöver vad som angivits i examensbeskrivningen gäller även de preciserade krav som varje högskola själv bestämmer för respektive examen inom ramen för examensbeskrivningen.

För examina på grundnivå och avancerad nivå finns krav på examensarbete. För licentiat- och doktorsexamen krävs vetenskaplig uppsats respektive avhandling. För konstnärliga examina gäller särskilda regler.

När det gäller de generella examina på grundnivå och avancerad nivå ska examensbenämningen bestå av examen enligt vad som anges i högskoleförordningen och förordningarna för Sveriges lantbruksuniversitet respektive Försvarshögskolan samt av ett för- och/eller efterled som lärosätet själv bestämmer och som ska ange examens inriktning.

Examensbeskrivningar för de examina som anges i examensordningarna är tillgängliga i [Lagrummet](#), [webbplatsen för svensk rättsinformation](#).

Översättningar av examina

Högskoleverket ger ut föreskrifter och allmänna råd om översättning till engelska av svenska examina.

Kursplan

För varje kurs på grundnivå och avancerad nivå ska det finnas en kursplan. I denna ska bl.a. anges vilken nivå kursen är på. Planen ska också ange målen och vad som i övrigt gäller för kursen.

Utbildningsplan

För varje utbildningsprogram ska det finnas en utbildningsplan. I denna ska bl.a. anges vilka kurser som programmet innehåller, hur programmet är uppbyggt och vilka förkunskaps- och behörighetskrav som gäller.

Övergångsbestämmelser

Den som före den 1 juli 2007 har påbörjat en utbildning till en examen enligt de äldre bestämmelserna i bilaga 2 till högskoleförordningen, examensordningen, eller i bilagan till förordningen för Sveriges lantbruksuniversitet har rätt att slutföra sin utbildning för att få en examen enligt de äldre bestämmelserna. Detta gäller längst till och med utgången av juni 2015.

---

1. Examensarbete eller självständigt arbete på grund- och avancerad nivå, vetenskaplig uppsats på licentiatnivå respektive avhandling på doktorsnivå (dock ej för konstnärlig doktorsexamen).

Tillträde till högre utbildning

Jämfört med många andra länder har Sverige ett mera enhetligt system för antagning till högre utbildning. Tillträdesbestämmelserna är nationella och finns i högskolelagen, högskoleförordningen samt i Högskoleverkets föreskrifter. Det är framför allt tillträde till utbildningar som vänder sig till nybörjare som är detaljreglerat på nationell nivå. Tillträde till utbildningar på avancerad nivå och tillträde till utbildningar på forskarnivå är också reglerat, men i mindre omfattning.

För att bli antagen till högre utbildning måste man ha vissa förkunskaper. Den som har de kunskaper som krävs är behörig. Behörighetskraven är indelade i grundläggande behörighet och särskild behörighet. Grundläggande behörighet krävs för all högskoleutbildning. Utöver denna krävs för många utbildningar ytterligare förkunskaper (särskild behörighet).

Till alla utbildningar på grundnivå, med undantag av utbildningar som leder till konstnärlig examen, är det i stort sett samma urvalsregler. Urvalet baseras huvudsakligen på betyg och högskoleprovsresultat. Mer information finns på Högskoleverkets webbplats.

I högskoleförordningen finns tillträdesbestämmelser, där det bl.a. fastställs att all högskoleutbildning kräver någon form av grundläggande behörighet. Där framgår också vilka urvalsgrunder som kan förekomma. I högskoleförordningen finns även regler för hur gymnasiebetyg ska värderas.

Regeringen har beslutat att Högskoleverket ska utfärda föreskrifter på en rad områden. Dessa föreskrifter kompletterar och förtydligar de bestämmelser som finns i högskolelagen och högskoleförordningen.

Frågor om antagning beslutas av lärosätena. De ska ha en antagningsordning för sina egna tillträdesregler. Högskolans beslut om behörighet kan överklagas till Överklagandenämnden för högskolan.

Större delen av antagningen genomförs samordnat. Verket för högskoleservice (VHS) svarar för den samordnade antagningen, på lärosätenas uppdrag.

Tillträde till utbildning på grundnivå

Grundläggande behörighet

Grundläggande behörighet för tillträde till utbildning på grundnivå har den som har fått slutbetyg från ett fullständigt program i gymnasieskolan eller gymnasievuxenutbildning, med lägst betyget Godkänt i minst 2 250 gymnasiepoäng samt lägst betyget Godkänd i kärnämnen svenska, engelska och matematik.

Sökande som före den 1 januari 2010 uppfyllde kraven för grundläggande behörighet kommer även i fortsättningen att vara behöriga. Även för den s.k. 25:4-regeln finns det övergångsbestämmelser. Den som är född senast år 1983

och som före den 1 juli 2008 uppfyllde kunskapskraven i kärnämnen svenska och engelska samt hade minst fyra års arbetslivserfarenhet har grundläggande behörighet t.o.m. den 31 december 2011.

Utländsk gymnasieutbildning som ger behörighet till högskolestudier i det land där den fullföljts kan också ge grundläggande behörighet. Den som har sådan utbildning behöver styrka kunskaper i svenska, engelska och matematik. Man kan också uppfylla kraven för grundläggande behörighet genom studier vid folkhögskola eller genom s.k. reell kompetens.

Särskild behörighet

För tillträde till många utbildningar krävs ytterligare förkunskaper utöver grundläggande behörighet, s.k. särskild behörighet. Särskild behörighet avser i allmänhet kunskaper från en eller flera kurser i gymnasieskolan, eller motsvarande kunskaper. De krav på särskild behörighet som ställs ska vara helt nödvändiga för att studenten ska kunna tillgodogöra sig den sökta utbildningen.

De särskilda behörighetskraven för utbildningar som vänder sig till nybörjare är organiserade i ett system av s.k. områdesbehörigheter. Dessa finns i Högskoleverkets föreskrifter (HSVFS 2007:8).

Reell kompetens

En sökande kan räknas som behörig trots att han eller hon inte uppfyller de formella behörighetskraven. Detta kan ske om den sökandes tidigare kunskaper och erfarenheter gör att universitetet eller högskolan anser att han eller hon har förutsättningar att klara av utbildningen. Högskolan prövar och beslutar då om den sökande uppfyller kraven för behörighet genom s.k. reell kompetens.

Urval

När det finns fler behöriga sökande till en utbildning än det finns platser görs ett urval. Man rangordnar de sökande genom att räkna ut deras meritvärde. Meritvärdet grundar sig på gymnasiebetyg eller resultat på högskoleprovet. Minst en tredjedel av platserna på en utbildning ska fördelas på grundval av betyg och minst en tredjedel på grundval av resultat på högskoleprovet. I betygsurvalet finns fyra urvalsgrupper, varav en för sökande med utländska betyg.

Det finns även en möjlighet för lärosätena att själva bestämma urvalsgrunder för högst en tredjedel av platserna. Lärosätena kan, efter tillstånd från Högskoleverket, använda denna urvalsgrund för en större andel av platserna. De urvalsgrunder som får användas inom ramen för av högskolan bestämda urvalsgrunder är

1. andra särskilda prov än högskoleprovet
2. kunskaper, arbetslivserfarenhet eller annan erfarenhet som är särskilt värdefull för den sökta utbildningen
3. andra för utbildningen sakliga omständigheter.

För utbildningar som leder till konstnärliga examina får alternativt urval användas till samtliga platser.

Tillträde till utbildning på avancerad nivå

Grundläggande behörighet

För tillträde till program på avancerad nivå som leder till en generell eller konstnärlig examen krävs en examen på grundnivå som omfattar minst 180 högskolepoäng eller motsvarande utländsk examen.

För vissa program på avancerad nivå som leder till yrkesexamina krävs att man har en viss specifik examen eller en viss yrkeslegitimation.

För tillträde till kurser på avancerad nivå krävs att man har genomgått utbildning på grundnivå.

Särskild behörighet

Lärosätena kan även ställa krav på särskild behörighet. Dessa krav ska avse sådant som är helt nödvändigt för att studenten ska kunna tillgodogöra sig utbildningen. Kraven får avse

- kunskaper från en eller flera högskolekurser
- andra villkor som betingas av utbildningen eller är av betydelse för det yrkesområde som utbildningen förbereder för.

Reell kompetens

En sökande kan även vara behörig genom annan svensk eller utländsk utbildning, praktisk erfarenhet eller på grund av någon annan omständighet. Förutsättningen för detta är att hon eller han därigenom bedöms ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Högskolan prövar och beslutar om den sökande uppfyller behörighetskraven genom s.k. reell kompetens.

Urval

Vid urval ska hänsyn tas till de sökandes meriter. Urvalsgrunder kan vara betyg, resultat från högskoleprovet, tidigare utbildning, andra särskilda prov än högskoleprovet, kunskaper, arbetslivserfarenhet eller annan erfarenhet som är särskilt värdefull för den sökta utbildningen, eller andra för utbildningen sakliga omständigheter. Högskolan får bestämma vilka urvalsgrunder som ska användas och vilken platsfördelning som ska göras.

Tillträde till utbildning på forskarnivå

För att antas till utbildning på forskarnivå krävs grundläggande behörighet och den särskilda behörighet som fakultetsnämnden kan ha föreskrivit samt att man bedöms ha förmåga att tillgodogöra sig utbildningen. Ett lärosäte som

avser att anta doktorander ska annonsera eller på ett likvärdigt sätt informera om detta.

Grundläggande behörighet

Grundläggande behörighet har den som har

- avlagt en examen på avancerad nivå
- fullgjort kursfordringar om minst 240 högskolepoäng varav minst 60 på avancerad nivå eller
- på annat sätt i Sverige eller utomlands förvärvat i huvudsak motsvarande kunskaper.

Särskild behörighet

De särskilda behörighetskraven ska vara helt nödvändiga för att studenten ska kunna tillgodogöra sig utbildningen och får avse

- kunskaper från högskoleutbildning eller motsvarande utbildning
- särskild yrkeserfarenhet
- nödvändiga språkkunskaper eller
- andra villkor som betingas av utbildningen.

Övergångsbestämmelser

För den som den 30 juni 2007 var behörig gäller de tidigare reglerna t.o.m. den 30 juni 2015.

Urval

Om det finns flera sökande till en plats ska universitetet eller högskolan göra ett urval bland de sökande. Fakultetsnämnden vid universitetet eller högskolan bestämmer vilka bedömningsgrunder som ska gälla för prövning av förmågan att tillgodogöra sig utbildningen. Information om utbildning på forskarnivå finns på webbplatsen Doktorandhandboken.nu.

Kvalitetssäkring och tillsyn

Olika aktörer inom kvalitetssäkring

Att det finns ett system för kvalitetssäkring är viktigt för att skapa och bevara förtroendet för utbildningssystemet.

Grunden för det svenska kvalitetssäkringssystemet är universitetens och högskolornas eget kvalitetsarbete. Inom ramen för det regelverk som riksdag och regering har beslutat om kan de med relativt stor frihet själva utforma sin kvalitetssäkring. Varje lärosäte ska dock sätta upp uppföljningsbara mål för sitt kvalitetsarbete och sedan redovisa till regeringen vilka insatser som prioriteras högst i kvalitetsarbetet, och hur dessa insatser bidrar till att höja kvaliteten.

Det nationella ansvaret för att utvärdera och granska svensk högre utbildning ligger på Högskoleverket. Det övergripande syftet med Högskoleverkets utvärderingsverksamhet är att kontrollera och säkra den grundläggande kvaliteten på utbildningarna. Utvärderingarna ska också bidra till lärosätens utvecklingsarbete. Ytterligare ett syfte är att informera, bl.a. studenter, om de utbildningsområden som finns i landet med avseende på exempelvis var i landet olika utbildningar finns, hur de profileras, samt resurser och infrastruktur.

Högskoleverket är medlem i the European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA), i the International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education (INQAAHE) och i the Nordic Quality Assurance Network in Higher Education (NOQA).

Högskoleverkets kvalitetssäkringssystem

Under 2011 kommer ett nytt system för kvalitetssäkring av högre utbildning att införas. Systemet är uppbyggt av två komponenter: utbildningsutvärderingar och examenstillståndsprövningar.

Kvalitetsutvärderingar

Högskoleverket har fått regeringens uppdrag att ta fram ett system för kvalitetsutvärdering av utbildning på grundnivå och avancerad nivå. I det nya systemet ska bland annat större vikt läggas på bedömning av utbildningarnas resultat. Vid årsskiftet 2010/11 ska Högskoleverket påbörja arbetet med kvalitetsutvärdering av utbildning på grundnivå och avancerad nivå enligt det nya systemet.

Prövningar av examenstillstånd

Examenstillståndsprövningar är en viktig del av kvalitetssäkringssystemet. De universitet och högskolor som vill få tillstånd att utfärda en viss examen prövas av Högskoleverket. Examensordningens beskrivningar av mål är vägledande

i detta arbete. Allmänna kriterier som ska utgöra grunden för prövningarna finns utarbetade. Det handlar om exempelvis lärarkompetens, utbildningsmiljö, utbildningens utformning och resultat.

Tillsyn

Högskoleverket har i uppdrag att utöva tillsyn över universitet och högskolor, det vill säga se till att de följer de lagar och regler som finns på högskoleområdet. Detta görs genom handläggning av ärenden (som initierats genom anmälningar eller av verket självt), tillsynsbesök och projekt. De flesta anmälningarna kommer från studenter och doktorander och kan handla om att lärosätena har brutit mot regler om till exempel antagning, examination, studentinflytande eller handläggningstider. Det är inte ovanligt att studentkårer gör liknande anmälningar. Högskoleverket saknar sanktionsmedel, men kan uttala kritik av varierande grad. Högskoleverket besöker också de lärosäten som står under verkets tillsyn. Sådana så kallade tillsynsbesök genomförs vid tre lärosäten per år. Resultatet av granskningen redovisas i en rapport.

Internationellt erkännande av högre utbildning

Erkännande av utländsk utbildning i Sverige

Vad är ”erkännande”?

Termen erkännande används ofta när man talar om värdering av utländsk utbildning för användning i Sverige. Det finns två typer av erkännande:

- Yrkesmässigt erkännande för användning på arbetsmarknaden.
- Akademiskt erkännande för användning i examina eller vid antagning till vidare studier och tillgodoräkning av tidigare studier.

Yrkesmässigt erkännande

Yrken som kräver auktorisation, legitimation eller motsvarande i Sverige kallas reglerade yrken. En lista över de utbildningar som leder till sådana yrken finns på Högskoleverkets webbplats.

För var och en av dessa utbildningar finns en s.k. behörig myndighet som har juridiskt ansvar för att bedöma utländska utbildningar. Högskoleverket är behörig myndighet för läraryrket² och gör därför behörighetsprövningar och utfärdar behörighetsbevis till personer med utländsk lärarutbildning. En lista på samtliga behöriga myndigheter finns på Högskoleverkets webbplats. Högskoleverket har även utsetts till svensk kontaktpunkt för EU-direktiv 2005/36/EG.

För att underlätta tillträde till den svenska arbetsmarknaden för personer vars yrken inte är reglerade, bedömer Högskoleverket utländska högskoleutbildningar som har avslutats med examen och som är minst två år. Den utländska högskola som utfärdat examen ska vara erkänd av landets utbildningsmyndighet eller motsvarande organisation. Mer information om hur bedömningen går till finns på Högskoleverkets webbplats.

Akademiskt erkännande

För bedömning av utbildningar för tillgodoräkning inom en examen och för antagning till fortsatta studier ligger ansvaret på den högskola där den fortsatta utbildningen ska äga rum. Högskoleverket fungerar som expertorgan för akademiskt erkännande av utländsk högre utbildning.

---

2. Denna uppgift överförs till Skolverket den 1 juli 2011.

Internationellt samarbete

Informationskontor i alla länder

I alla EU-länder finns National Academic Recognition Information Centres (NARIC-kontor) skapade för att underlätta erkännande av studier och examina mellan länderna. Dessa informerar både om yrkesmässigt och akademiskt erkännande samt publicerar och utbyter information om utbildningssystem inom och utanför Europa. Dit kan den vända sig som har avslutat sin högskoleutbildning i Sverige och som vill arbeta utomlands, liksom den som har studerat i Sverige men vill fortsätta sin utbildning utomlands. NARIC-kontoren informerar om hur svensk utbildning bedöms och vilka de behöriga myndigheterna är i det aktuella landet. NARIC-kontoren ingår också i ett större nätverk, ENIC (European Network of Information Centres). ENIC omfattar fler länder än EU-EES-området och kontoren har liknande uppgifter som NARIC-kontoren. Mer information finns på ENIC/NARIC:s gemensamma webbplats.

Högskoleverkets avdelning för bedömning av utländsk utbildning utgör det svenska ENIC/NARIC-kontoret. Kontoret arbetar också för att främja internationellt erkännande av svensk utbildning. Dessutom har de nordiska erkännandekontoren skapat ett nätverk, Nordic National Recognition Information Centres (NORRIC).

Examensbilaga för att underlätta rörligheten

Universiteten och högskolorna ska utfärda en bilaga till studenternas examensbevis. På engelska kallas denna bilaga ”Diploma Supplement”. Bilagan beskriver den svenska examen, dess plats i utbildningssystemet och det svenska högskolesystemet och ska göra det lättare för högskoleutbildade att studera eller arbeta i andra länder. Dokumentet, som är på engelska, är obligatoriskt sedan 1 januari 2003. Sedan den 1 juli 2007 utfärdas det till alla examina, även på forskarnivå.

Överenskommelser om yrkesmässigt erkännande

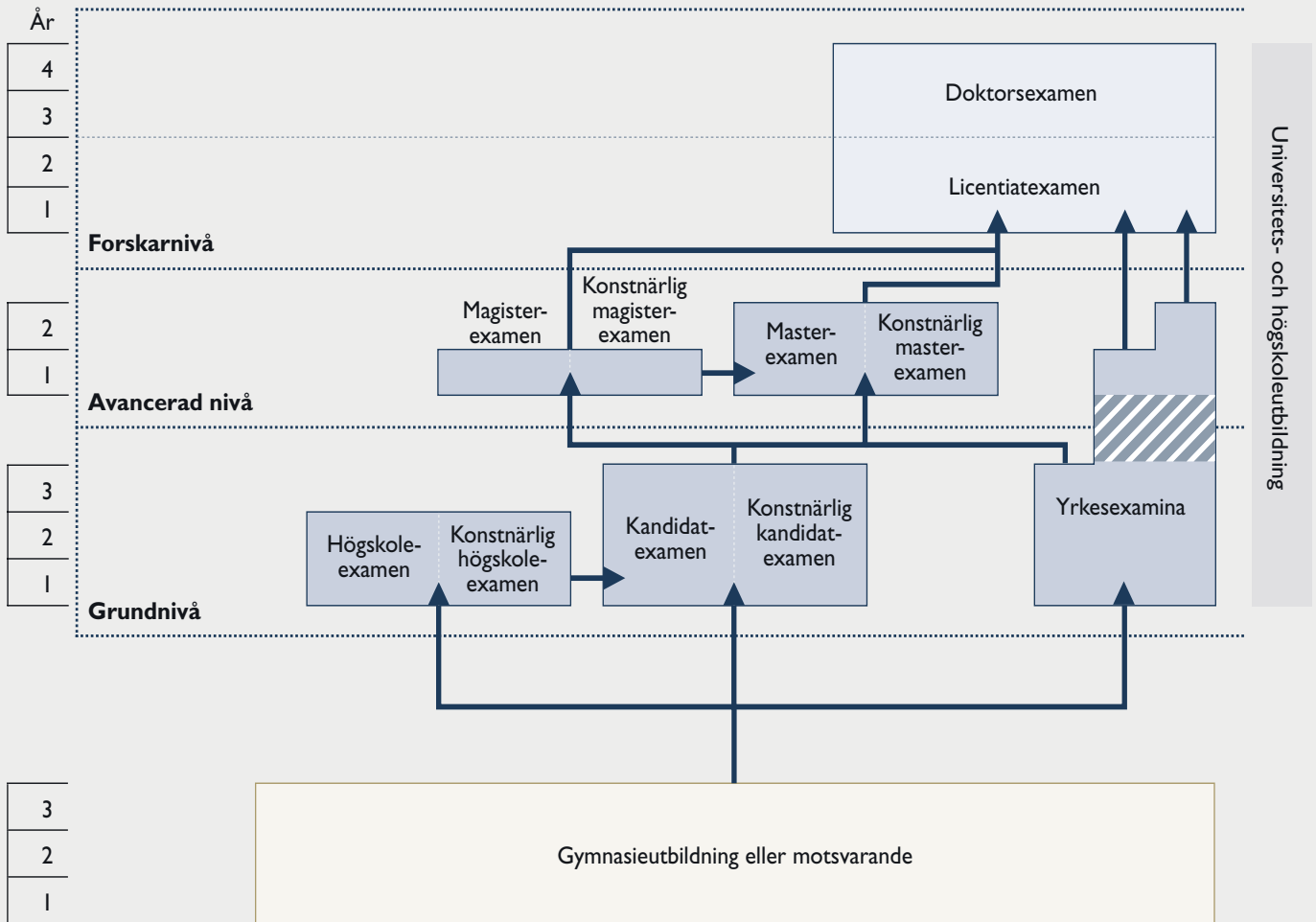
Sverige omfattas, liksom övriga EU-länder samt Island, Norge, Liechtenstein och Schweiz, av EG-direktiv som rör erkännande av utbildning och yrkeskompetens som ger behörighet till ett visst yrke. Syftet med direktiven är att underlätta för den som vill arbeta i ett medlemsland i ett reglerat yrke.

Överenskommelser om akademiskt erkännande

Sedan november 2001 ingår den s.k. Lissabonkonventionen i den svenska högskoleförordningen. Konventionen reglerar ömsesidigt akademiskt erkännande, dvs. tillträde till högre utbildning, tillgodoräkning av studieperioder och antagning till fortsatta studier. Även rätt till en viss akademisk titel regleras. Sverige har genom att ratificera konventionen förbundit sig att följa den. Lissabonkonventionen utgår från principen att all högre utbildning ska erkän-

nas ömsesidigt. Endast om det finns väsentliga skillnader mellan olika länders utbildningar kan stater helt eller delvis neka att erkänna en viss utbildning.

Bilaga I: Diagram över examensstrukturen

Bilaga 2: Examensbeskrivningar: kandidat-, magister- och masterexamen

Nedan följer en sammanställning av skillnaderna mellan kandidatexamen, magisterexamen och masterexamen. Bilagan ger ett exempel på hur progressionen framskrivs för generella examina. Motsvarande dokument finns för examina för det konstnärliga området och yrkesexamina.

Högskoleförordningens samtliga examensbeskrivningar är tillgängliga i Lagrummet, webbplatsen för svensk rättsinformation.

Totalpoäng och krav på fördjupning

Kandidatexamen	Magisterexamen	Masterexamen
Kandidatexamen uppnås efter att studenten fullgjort kursfordringar om 180 högskolepoäng med viss inriktning som varje högskola själv bestämmer, varav minst 90 högskolepoäng med successiv fördjupning inom det huvudsakliga området (huvudområdet) för utbildningen. För kandidatexamen ska studenten inom ramen för kursfordringarna ha fullgjort ett självständigt arbete (examensarbete) om minst 15 högskolepoäng inom huvudområdet för utbildningen.	Magisterexamen uppnås efter att studenten fullgjort kursfordringar om 60 högskolepoäng med viss inriktning som varje högskola själv bestämmer, varav minst 30 högskolepoäng med fördjupning inom det huvudsakliga området (huvudområdet) för utbildningen. Därtill ställs krav på avlagd kandidatexamen, konstnärlig kandidatexamen, yrkesexamen om minst 180 högskolepoäng eller motsvarande utländsk examen. För magisterexamen ska studenten inom ramen för kursfordringarna ha fullgjort ett självständigt arbete (examensarbete) om minst 15 högskolepoäng inom huvudområdet för utbildningen.	Masterexamen uppnås efter att studenten fullgjort kursfordringar om 120 högskolepoäng med viss inriktning som varje högskola själv bestämmer, varav minst 60 högskolepoäng med fördjupning inom det huvudsakliga området (huvudområdet) för utbildningen. Därtill ställs krav på avlagd kandidatexamen, konstnärlig kandidatexamen, yrkesexamen om minst 180 högskolepoäng eller motsvarande utländsk examen. För masterexamen ska studenten inom ramen för kursfordringarna ha fullgjort ett självständigt arbete (examensarbete) om minst 30 högskolepoäng inom huvudområdet för utbildningen. Det självständiga arbetet får omfatta mindre än 30 högskolepoäng, dock minst 15 högskolepoäng, om studenten redan har fullgjort ett självständigt arbete på avancerad nivå om minst 15 högskolepoäng inom huvudområdet för utbildningen eller motsvarande från utländsk utbildning.

Mål

<p>Kandidatexamen För kandidatexamen ska studenten</p> <p>Kunskap och förståelse</p> <ul style="list-style-type: none"> - visa kunskap och förståelse inom huvudområdet för utbildningen, inbegripet kunskap om områdets vetenskapliga grund, kunskap om tillämpliga metoder inom området, fördjupning inom någon del av området samt orientering om aktuella forskningsfrågor. <p>Färdighet och förmåga</p> <ul style="list-style-type: none"> - visa förmåga att söka, samla, värdera och kritiskt tolka relevant information i en problemställning samt att kritiskt diskutera företeelser, frågeställningar och situationer - visa förmåga att självständigt identifiera, formulera och lösa problem samt att genomföra uppgifter inom givna tidsramar - visa förmåga att muntligt och skriftligt redogöra för och diskutera information, problem och lösningar i dialog med olika grupper - visa sådan färdighet som fordras för att självständigt arbeta inom det område som utbildningen avser. <p>Värderingsförmåga och förhållningssätt</p> <ul style="list-style-type: none"> - visa förmåga att inom huvudområdet för utbildningen göra bedömningar med hänsyn till relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter - visa insikt om kunskapens roll i samhället och om människors ansvar för hur den används - visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och att utveckla sin kompetens. 	<p>Magisterexamen För magisterexamen ska studenten</p> <p>Kunskap och förståelse</p> <ul style="list-style-type: none"> - visa kunskap och förståelse inom huvudområdet för utbildningen, inbegripet såväl överblick över området som fördjupade kunskaper inom vissa delar av området samt insikt i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete - visa fördjupad metodkunskap inom huvudområdet för utbildningen. <p>Färdighet och förmåga</p> <ul style="list-style-type: none"> - visa förmåga att integrera kunskap och att analysera, bedöma och hantera komplexa företeelser, frågeställningar och situationer även med begränsad information - visa förmåga att självständigt identifiera och formulera frågeställningar samt att planera och med adekvata metoder genomföra kvalificerade uppgifter inom givna tidsramar - visa förmåga att muntligt och skriftligt klart redogöra för och diskutera sina slutsatser och den kunskap och de argument som ligger till grund för dessa i dialog med olika grupper - visa sådan färdighet som fordras för att delta i forsknings- och utvecklingsarbete eller för att arbeta i annan kvalificerad verksamhet. <p>Värderingsförmåga och förhållningssätt</p> <ul style="list-style-type: none"> - visa förmåga att inom huvudområdet för utbildningen göra bedömningar med hänsyn till relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter samt visa medvetenhet om etiska aspekter på forsknings- och utvecklingsarbete, - visa insikt om vetenskapens möjligheter och begränsningar, dess roll i samhället och människors ansvar för hur den används - visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och att ta ansvar för sin kunskapsutveckling. 	<p>Masterexamen För masterexamen ska studenten</p> <p>Kunskap och förståelse</p> <ul style="list-style-type: none"> - visa kunskap och förståelse inom huvudområdet för utbildningen, inbegripet såväl brett kunnande inom området som väsentligt fördjupade kunskaper inom vissa delar av området samt fördjupad insikt i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete - visa fördjupad metodkunskap inom huvudområdet för utbildningen. <p>Färdighet och förmåga</p> <ul style="list-style-type: none"> - visa förmåga att kritiskt och systematiskt integrera kunskap och att analysera, bedöma och hantera komplexa företeelser, frågeställningar och situationer även med begränsad information - visa förmåga att kritiskt, självständigt och kreativt identifiera och formulera frågeställningar, att planera och med adekvata metoder genomföra kvalificerade uppgifter inom givna tidsramar och därigenom bidra till kunskapsutvecklingen samt att utvärdera detta arbete - visa förmåga att i såväl nationella som internationella sammanhang muntligt och skriftligt klart redogöra för och diskutera sina slutsatser och den kunskap och de argument som ligger till grund för dessa i dialog med olika grupper - visa sådan färdighet som fordras för att delta i forsknings- och utvecklingsarbete eller för att självständigt arbeta i annan kvalificerad verksamhet. <p>Värderingsförmåga och förhållningssätt</p> <ul style="list-style-type: none"> - visa förmåga att inom huvudområdet för utbildningen göra bedömningar med hänsyn till relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter samt visa medvetenhet om etiska aspekter på forsknings- och utvecklingsarbete - visa insikt om vetenskapens möjligheter och begränsningar, dess roll i samhället och människors ansvar för hur den används - visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och att ta ansvar för sin kunskapsutveckling.
---	---	---

Bilaga 2

Bologna Framework and Certification

THE BOLOGNA FRAMEWORK AND NATIONAL QUALIFICATIONS FRAMEWORKS – AN INTRODUCTION

INTRODUCTION

The Bologna Process was initiated in 1999. It now involves 46 countries. An important action line in the Process is the restructuring of higher education programmes and changes to the qualifications (diplomas) that are made as a result. In 2003, Ministers with responsibility for higher education gathered in Berlin to review progress in the Bologna Process. They called on each participating country to develop a national framework of qualifications. They also called for the elaboration of an overarching Framework for Qualifications of the European Higher Education Area. For the purposes of brevity, this Framework will be referred to as the *Bologna Framework*. Subsequently in Bergen in 2005 Ministers adopted the Bologna Framework. This framework had been developed by a working group set up by and reporting to the Bologna Follow-Up Group and chaired by Mogens Berg. This document aims to introduce readers to the principal elements of the Bologna Framework.

RATIONALE AND PURPOSE OF THE BOLOGNA FRAMEWORK

There are a number of countries with national frameworks of qualifications already in place or being put in place, each reflecting national structures and policy priorities. Some of these relate to all education and training while others just to higher education. The ministers of all countries in the Bologna process have committed to having national frameworks in place by 2010.

The rationale for the Bologna Framework is to provide a mechanism to relate national frameworks to each other so as to enable:

- (a) International transparency – this is at the heart of the Bologna process and while devices, such as the Diploma Supplement, have a role to play in this objective, it is difficult to ensure that qualifications can be easily read and compared across borders without a simplifying architecture for mutual understanding.
- (b) International recognition of qualifications – this will be assisted through a framework, which provides a common understanding of the outcomes represented by qualifications for the purposes of employment and access to continuing education.
- (c) International mobility of learners and graduates – this depends on the recognition of their prior learning and qualifications gained. Learners can ultimately have greater confidence that the outcomes of study abroad will contribute to the qualification sought in their home country. A framework will also be of particular help in supporting the development and recognition of joint degrees from more than one country.

THE BOLOGNA FRAMEWORK IN DETAIL

The first, second and third cycles established in the Bologna Process are the key elements of the overarching framework. These cycles can be best understood by reference to internationally acceptable descriptors which have been developed jointly by stakeholders across Europe – the so-called “Dublin descriptors” (see Appendix 1). They are of necessity quite general in nature. Not only must they accommodate a wide range of disciplines and profiles but they must also accommodate, as far as possible, the national variations in how qualifications have been developed and specified. Qualification descriptors are usually designed to be read as general statements of the typical achievement of learners who have been awarded a qualification on successful completion of a cycle.

The working group that established the Bologna Framework also examined the nature, development and effectiveness of existing national frameworks of qualifications. This revealed a wide pattern of different experiences from which a number of good practice recommendations was developed by the group. This is attached in appendix 2.

BUILDING TRUST

The success and acceptance of the Bologna Framework depends on trust and confidence among all stakeholders. This is to be achieved through a 'process in each participating country seeking to verify the compatibility of its national framework with the Bologna Framework.

This verification process requires more than a mere expression of qualifications by the competent national body. National frameworks and their associated quality assurance arrangements must satisfy a series of criteria and procedures, including the designation of competent bodies responsible for the maintenance of the Framework by the national ministry with responsibility for higher education, a clear and demonstrable link between the qualifications in the national framework and the cycle qualification descriptors of the Bologna Framework, the existence of national quality assurance systems for higher education consistent with the Berlin Communiqué and any subsequent communiqué agreed by ministers in the Bologna Process. Furthermore, the national framework, and any alignment with the Bologna Framework, is to be referenced in all Diploma Supplements. The verification report must be made public so that partners in the Bologna Process are able to see the reasons that lead the competent national authorities to conclude that their framework is compatible with the Bologna framework. It is strongly recommended that the verification exercise include at least one foreign expert. The detailed outline of these criteria and procedures is included in Appendix 3.

Following the adoption of the Bologna Framework in 2005, a further working group was established. Various seminars and other activities were organised to help countries develop their national frameworks and two countries' existing frameworks went through self-certification processes. The group concluded in 2007 that the Bologna Framework and the procedures and criteria for verification of compatibility of national qualifications framework with the Bologna framework are adequate and serve their purpose. The Group made a number of recommendations to be considered by countries in undertaking the verification process. These are included in appendix 4.

A Coordination Group was established in 2007, under the chair of the Council of Europe, to support the development of national frameworks and the implementation of the Bologna Framework.

EUROPEAN QUALIFICATIONS FRAMEWORK FOR LIFELONG LEARNING

Parallel to these developments, there is a second European overarching Framework for Qualifications which has now been adopted – the European Qualifications Framework for Lifelong Learning (EQF). This has been adopted by the European Union and relates to all education and training awards in Europe, including those aligned with the Bologna Framework. While EQF directly incorporates the cycle descriptors of the Bologna Framework, it does have its own separate level descriptors.

Diagrammatically, the relationship between the Bologna Framework and the EQF may be illustrated as follows:

EQF	Bologna Framework
1	
2	
3	
4	
5	*
6	----- First Cycle
7	Second Cycle
8	Third Cycle

* EQF level 5 is linked with Dublin Descriptor Short Cycle Qualification (within or linked to the first cycle). This is not formally part of the Bologna Framework – In adopting the Bologna Framework, Ministers agreed that the Framework would include, within national contexts, the possibility of intermediate qualifications.

It is planned that the countries within the European Union and other states participating in the Lisbon Strategy will align their national frameworks of qualifications with the EQF by 2012.

CONCLUSION

The strength of European higher education is the cultural richness and diversity, as represented by the 46 participating countries in the Bologna Process. This is an advantage for European students and an attraction for students from outside Europe. The Bologna Framework and the development and implementation of national frameworks of qualifications are central to removing the barriers to mobility and the creation of a common language for qualifications.

Appendix 1
Dublin Descriptors
(Extract from Working Group on Qualifications Frameworks Report, 2005)

Short Cycle Qualification (within or linked to the first cycle)*	First Cycle	Second Cycle	Third cycle
<p><i>Qualifications that signify completion of the higher education short cycle (within or linked to the first cycle) are awarded to students who:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • have demonstrated knowledge and understanding in a field of study that builds upon general secondary education and is typically at a level supported by advanced textbooks; such knowledge provides an underpinning for a field of work or vocation, personal development, and further studies to complete the first cycle; • can apply their knowledge and understanding in occupational contexts; • have the ability to identify and use data to formulate responses to well-defined concrete and abstract problems; • can communicate about their understanding, skills and activities, with peers, supervisors and clients; • have the learning skills to undertake further studies with some autonomy. 	<p><i>Qualifications that signify completion of the first cycle are awarded to students who:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • have demonstrated knowledge and understanding in a field of study that builds upon their general secondary education, and is typically at a level that, whilst supported by advanced textbooks, includes some aspects that will be informed by knowledge of the forefront of their field of study; • can apply their knowledge and understanding in a manner that indicates a professional approach to their work or vocation, and have competences typically demonstrated through devising and sustaining arguments and solving problems within their field of study; • have the ability to gather and interpret relevant data (usually within their field of study) to inform judgements that include reflection on relevant social, scientific or ethical issues; • can communicate information, ideas, problems and solutions to both specialist and non-specialist audiences; 	<p><i>Qualifications that signify completion of the second cycle are awarded to students who:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • have demonstrated knowledge and understanding that is founded upon and extends and/or enhances that typically associated with the first cycle, and that provides a basis or opportunity for originality in developing and/or applying ideas, often within a research context; • can apply their knowledge and understanding, and problem solving abilities in new or unfamiliar environments within broader (or multidisciplinary) contexts related to their field of study; • have the ability to integrate knowledge and handle complexity, and formulate judgements with incomplete or limited information, but that include reflecting on social and ethical responsibilities linked to the application of their knowledge and judgements; • can communicate their conclusions, and the knowledge and rationale underpinning these, to specialist and non-specialist audiences clearly and unambiguously; 	<p><i>Qualifications that signify completion of the third cycle are awarded to students who:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • have demonstrated a systematic understanding of a field of study and mastery of the skills and methods of research associated with that field; • have demonstrated the ability to conceive, design, implement and adapt a substantial process of research with scholarly integrity; • have made a contribution through original research that extends the frontier of knowledge by developing a substantial body of work, some of which merits national or international refereed publication; • are capable of critical analysis, evaluation and synthesis of new and complex ideas; • can communicate with their peers, the larger scholarly community and with society in general about their areas of expertise; • can be expected to be able to promote, within academic and professional contexts, technological, social or cultural advancement in a knowledge based society.

	<ul style="list-style-type: none"> • have developed those learning skills that are necessary for them to continue to undertake further study with a high degree of autonomy. 	have the learning skills to allow them to continue to study in a manner that may be largely self-directed or autonomous.	
Approximately 120 ECTS credits	Typically include 180-24-ECTS credits	Normally carry 90-120 ECTS credits – minimum of 60 ECTS credits at the second cycle level	Credits not specified

*This is not formally part of the Bologna Framework – In adopting the Bologna Framework, Ministers agreed that the Framework would include, within national contexts, the possibility of intermediate qualifications.

Appendix 2

Good practice for the development of national frameworks of qualifications (Extract from Working Group on Qualifications Frameworks Report, 2005)

- The development and review process for producing good frameworks is most effective when it involves all relevant stakeholders both within and outside higher education. Higher education frameworks naturally link to VET and post-secondary education and as such are best viewed and treated as a national initiative. This also makes possible the inclusion of, or links to, other areas of education and training outside higher education.
- The framework for higher education qualifications should identify a clear and nationally-agreed set of purposes.
- Frameworks for higher education qualifications benefit from the inclusion of cycles and /or levels, and articulation with outcome-focussed indicators and/or descriptors of qualifications.
- The use of learning outcomes in describing units, modules, and whole qualifications aids their transparency, recognition and subsequent student and citizen mobility. The identification of formal links to learning outcomes should play an important role in the development of national frameworks of qualifications.
- More flexible higher education frameworks of qualifications have the benefit of promoting multiple pathways into and through higher education, and thus through encouraging lifelong learning and the efficient use of resources promote greater social cohesion.
- Higher education frameworks of qualifications benefit from being directly linked to credit accumulation and transfer systems. Credits are student-centred tools that can enhance the flexibility, clarity, progression and coherence of educational systems when they are expressed in terms of learning outcomes, levels/cycles and workload. Credit systems facilitate bridges and links between different forms, modes, levels and sectors of education and can be instrumental in facilitating access, inclusion and lifelong learning.
- Higher education frameworks of qualifications should explicitly link to academic standards, national and institutional quality assurance systems, and public understanding of the place and level of nationally recognised qualifications.
- Public confidence in academic standards requires public understanding of the achievements represented by different higher education qualifications and titles. This confidence and understanding is enhanced by the publication of appropriate institutional audits and/or subject review reports.
- The development and application of ‘new style’ national frameworks of qualifications facilitates the development of autonomous higher education institutions by creating clear external reference points that help to promote high quality, responsible and responsive institutions.
- National frameworks of qualifications need to articulate in a transparent way with the overarching European framework for qualifications. The process of articulation should involve the careful mapping of national qualifications (their levels, learning outcomes and descriptors) with the cycle descriptors identified for the European overarching framework.

Appendix 3

Criteria & Procedures for Verification of Framework Compatibility (Extract from Working Group on Qualifications Frameworks Report, 2005)

Criteria for verifying that national frameworks are compatible with the Bologna framework are as follows:

1. The national framework for higher education qualifications and the body or bodies responsible for its development are designated by the national ministry with responsibility for higher education
2. There is a clear and demonstrable link between the qualifications in the national framework and the cycle qualification descriptors of the European framework
3. The national framework and its qualifications are demonstrably based on learning outcomes and the qualifications are linked to ECTS or ECTS compatible credits
4. The procedures for inclusion of qualifications in the national framework are transparent
5. The national quality assurance system for higher education refer to the national framework of qualifications and are consistent with the Berlin Communiqué and any subsequent communiqué agreed by ministers in the Bologna Process
6. The national framework, and any alignment with the European framework, is referenced in all Diploma Supplements
7. The responsibilities of the domestic parties to the national framework are clearly determined and published.

Procedures for verifying that national frameworks are compatible with the Bologna framework are as follows:

1. The competent national body/bodies shall certify the compatibility of the national framework with the European framework.
2. The self-certification process shall include the stated agreement of the quality assurance bodies in the country in question recognised through the Bologna Process
3. The self-certification process shall involve international experts
4. The self-certification and the evidence supporting it shall be published and shall address separately each of the criteria set out
5. The ENIC and NARIC networks shall maintain a public listing of States that have confirmed that they have completed the self-certification process [www.enic-naric.net]
6. The completion of the self-certification process shall be noted on Diploma Supplements issued subsequently by showing the link between the national framework and the European framework.

Appendix 4

Recommendations to be considered by countries in undertaking the verification process (Extract from Qualifications Frameworks Working Group Report, 2007) The procedures and criteria are those referred to in Appendix 3 (above)

Procedures:

- *In developing their National Frameworks, countries should have a eye on the need to align the National Framework to the Bologna Framework while noting that the Framework development process and the subsequent alignment are separate processes.*
- *countries should ensure that there is some element of testing or implementation of a national framework before the process of aligning it to the Bologna Framework is completed*
- *it might be helpful for small groups of countries to co-operate in undertaking alignment processes*
- *while some countries have qualifications recognition agreements with other countries, sometimes outside of Europe, and the Working Group suggests that consultation be undertaken by a country aligning a national framework to the Bologna Framework with any such country with which it has a qualifications recognition agreement. Furthermore, countries with a tradition of having award holders move to other (perhaps neighbouring) countries may also wish to discuss any alignment process with those countries or perhaps involve peers from such countries in their alignment process.*
- *the small steering group model, together with consultation with stakeholders on a transparent basis is a good model for all countries. At the same time, the Working Group recognises that different models may work well for other countries.*
- *It is important that there is clarity on the arrangements for requiring the stated agreement of certain stakeholders of the verification when a verification process is initiated.*
- *the manner in which Scotland and Ireland have involved international experts in their work through membership of the steering group has been exemplary*
- *there are issues that will need to be addressed in the future about the availability and financing of experts to assist countries in their verification processes. There will be linguistic challenges, particularly where a verification process is undertaken in a national language whose use is not widespread across Europe and, certainly at this stage in the development of national frameworks, there is not a significant number of potential experts available. One option which the working Group suggests could be explored is that the Council of Europe might assist some countries in the identification of potential international experts for national verification processes.*
- *The format of the Scottish and Irish reports can act as exemplars for the formats of the reports of other countries.*
- *there is a need for two outcomes from each self-certification process:*
  - *The first is the detailed verification document analysing in detail all issues and addressing each of the criteria and procedures*
  - *The second is a simple summary of the outcomes for communication to the general public*
- *all future alignment processes should take note of any alignment that has been completed.*

Criteria (Note the working group made no recommendations regarding criteria 3, 4, 6 or 7) :

- **Criterion 1 – The national framework for higher education qualifications and the body or bodies responsible for its development are designated by the national ministry with responsibility for higher education.**
  - *that while there were not any particular issues arising for Ireland and Scotland in relation to the designation of the body with responsibility for the Framework in each country, this could be an issue for other countries. For such countries, the national actors who initiate Framework development may not be the same as the body ultimately responsible for the Framework. This is a natural development and does not undermine the ultimate legitimacy of the Framework which will eventually need to be adopted in a formal way in each country.*

- **Criterion 2 – There is a clear and demonstrable link between the qualifications in the national framework and the cycle qualification descriptors of the European framework**
  - *that the work of the ENIC and NARIC networks in examining issues relating to the concept of substantial difference be informed of issues arising in the verification process and that consideration be given to the development of formal linkages to this work.*
  - *that in making report all countries should seek to address progression issues.*
  - *that there will be issues for many countries in terms of having more than one level in a National Framework relating to a Bologna cycle and of having intermediate qualifications and levels and that the approaches undertaken in the Scottish and Irish Reports, in terms of identifying these can act as examples for other countries which have intermediate qualifications/ levels.*
  - *The Working Group recommends that countries should identify intermediate qualifications in their verification processes and examine the possibility of aligning any first cycle intermediate qualifications with the Joint Quality Initiative's descriptor for the higher education short cycle.*
  - *The concept of 'best fit' is a crucial one. It is not expected, nor is it desirable, that there will be an exact match between descriptors of different frameworks, which will have different purposes and contexts. The pilots showed that many qualifications will have elements which fit to a higher or lower level of the framework than the level at which the qualification as a whole is placed. The purpose of frameworks is to help understand both similarities and differences between different qualifications which do not have exact matches or equivalences.*
  - *there is a need to ensure that national verification reports address the issue of labour market relevance of first cycle completion.*
  - *The working group notes that it has been very difficult for Scotland and Ireland to address such recognition issues [i.e., recognition by higher education institutions in other countries of Scottish and Irish qualifications and of other country qualifications by Irish and Scottish institutions] given the state-of-play in the implementation of the national frameworks incorporating the Bologna cycles. Nevertheless, the Group considers that given that this is one of the key aims of the Bologna Framework, it is important that all countries endeavour to seek appropriate information in this regard as part of their verification work. The Group considers that this is an area where the ENIC and NARIC networks can be of assistance.*
  - *that all countries should provide for the review of the verification of the alignment of their National Framework to the Bologna Framework where there have been any major amendments to their National Framework.*
  - *that it is important that legacy awards (awards that will no longer be made but which are important as there will continue to be many holders of such awards) are included in, or related to, National Frameworks as they are being developed and implemented and that these are taken into account in the verification of the alignment with the Bologna Framework.*

- **Criterion 5 – The national quality assurance systems for higher education refer to the national framework of qualifications and are consistent with the Berlin Communiqué and any subsequent communiqué agreed by ministers in the Bologna Process**
  - *that in the implementation of the verification process countries should demonstrate that their national systems – at institutional and agency level – are deliberately seeking to implement the Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area and that the state-of-play in relation to reviews in line with the Standards and Guidelines should be set out while at this time such review need not to been undertaken. The working group notes that it is the intention of many countries to implement the standards and guidelines within the next four years and considers that any verification report should be added to and the Council of Europe notified where a review in line with the Standards and Guidelines has been completed. Additionally, the Working Group recommends that for any self-certification process underway after 2010, it should be a requirement that agency reviews in line with the standards and guidelines are completed in a satisfactory way prior to the completion of any self-certification process.*

Appendix 5

Bibliography

Working Group on Qualifications Frameworks Report, 2005 http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050218_QF_EHEA.pdf

Qualifications Frameworks Working Group Report, 2007
<http://www.dfes.gov.uk/londonbologna/uploads/documents/WGQF-report-final2.pdf>

Bilaga 3

Jämförelser Bologna – svenska examensbeskrivningar

Jämförelser mellan Bolognaprocessens Dublin Descriptors och de svenska examensbeskrivningarna i högskoleförordningen

Generella examina

Grundnivå First cycle	Högskoleexamen, 120 hp Higher Education Diploma
<ul style="list-style-type: none"> • have demonstrated knowledge and understanding in a field of study that builds upon their general secondary education, and is typically at a level that, whilst supported by advanced textbooks, includes some aspects that will be informed by knowledge of the forefront of their field of study; 	<p>demonstrate knowledge and understanding in the principal area (main field of study) of the study programme, including awareness of the disciplinary foundation of the field and knowledge of some applicable methodologies in the field.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • can apply their knowledge and understanding in a manner that indicates a professional approach to their work or vocation, and have competences typically demonstrated through devising and sustaining arguments and solving problems within their field of study; 	<p>demonstrate the skills required to work autonomously with specific tasks in the main field of study.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • have the ability to gather and interpret relevant data (usually within their field of study) to inform judgements that include reflection on relevant social, scientific or ethical issues; 	<p>demonstrate the ability to search for, gather and critically interpret the relevant information in order to formulate answers to well defined issues in the main field of study</p>
<ul style="list-style-type: none"> • can communicate information, ideas, problems and solutions to both specialist and non-specialist audiences; 	<p>demonstrate the ability to present and discuss his or her knowledge with different audiences, and</p>
<ul style="list-style-type: none"> • have developed those learning skills that are necessary for them to continue to undertake further study with a high degree of autonomy. 	

Grundnivå First cycle	Kandidatexamen, 180 hp Bachelor of Arts/Science
<ul style="list-style-type: none"> • have demonstrated knowledge and understanding in a field of study that builds upon their general secondary education, and is typically at a level that, whilst supported by advanced textbooks, includes some aspects that will be informed by knowledge of the forefront of their field of study; 	<p>demonstrate knowledge and understanding in the main field of study, including knowledge of the disciplinary foundation of the field, understanding of applicable methodologies in the field, specialised study in some aspect of the field as well as awareness of current research issues.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • can apply their knowledge and understanding in a manner that indicates a professional approach to their work or vocation, and have competences typically demonstrated through devising and sustaining arguments and solving problems within their field of study; 	<p>demonstrate the ability to identify, formulate and solve problems autonomously and to complete tasks within predetermined time frames</p> <p>demonstrate the skills required to work autonomously in the main field of study.</p>

Grundnivå First cycle	Kandidatexamen, 180 hp Bachelor of Arts/Science
<ul style="list-style-type: none"> • have the ability to gather and interpret relevant data (usually within their field of study) to inform judgements that include reflection on relevant social, scientific or ethical issues; 	<p>demonstrate the ability to search for, gather, evaluate and critically interpret the relevant information for a formulated problem and also discuss phenomena, issues and situations critically</p> <p>demonstrate the ability to make assessments in the main field of study informed by relevant disciplinary, social and ethical issues</p> <p>demonstrate insight into the role of knowledge in society and the responsibility of the individual for how it is used, and</p>
<ul style="list-style-type: none"> • can communicate information, ideas, problems and solutions to both specialist and non-specialist audiences; 	<p>demonstrate the ability to present and discuss information, problems and solutions in speech and writing and in dialogue with different audiences, and</p>
<ul style="list-style-type: none"> • have developed those learning skills that are necessary for them to continue to undertake further study with a high degree of autonomy. 	<p>demonstrate the ability to identify the need for further knowledge and ongoing learning.</p>

Avancerad nivå Second cycle	Magisterexamen, 60 hp (Master of Arts)
<ul style="list-style-type: none"> • have demonstrated knowledge and understanding that is founded upon and extends and/or enhances that typically associated with the first cycle, and that provides a basis or opportunity for originality in developing and/or applying ideas, often within a research context; 	<p>demonstrate knowledge and understanding in the main field of study, including both an overview of the field and specialised knowledge in certain areas of the field as well as insight into current research and development work, and</p> <p>demonstrate specialised methodological knowledge in the main field of study.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • can apply their knowledge and understanding, and problem solving abilities in new or unfamiliar environments within broader (or multidisciplinary) contexts related to their field of study; 	<p>demonstrate insight into the possibilities and limitations of research, its role in society and the responsibility of the individual for how it is used,</p> <p>demonstrate the ability to identify and formulate issues autonomously as well as to plan and, using appropriate methods, undertake advanced tasks within predetermined time frames</p>
<ul style="list-style-type: none"> • have the ability to integrate knowledge and handle complexity, and formulate judgements with incomplete or limited information, but that include reflecting on social and ethical responsibilities linked to the application of their knowledge and judgements; 	<p>demonstrate the ability to make assessments in the main field of study informed by relevant disciplinary, social and ethical issues and also to demonstrate awareness of ethical aspects of research and development work</p> <p>demonstrate the ability to integrate knowledge and analyse, assess and deal with complex phenomena, issues and situations even with limited information</p> <p>demonstrate the skills required for participation in research and development work or employment in some other qualified capacity.</p>

Avancerad nivå Second cycle	Magisterexamen, 60 hp (Master of Arts)
<ul style="list-style-type: none"> • can communicate their conclusions, and the knowledge and rationale underpinning these, to specialist and non-specialist audiences clearly and unambiguously; • have the learning skills to allow them to continue to study in a manner that may be largely self-directed or autonomous. 	<p>demonstrate the ability in speech and writing to report clearly and discuss his or her conclusions and the knowledge and arguments on which they are based in dialogue with different audiences, and</p> <p>demonstrate the ability to identify the personal need for further knowledge and take responsibility for his or her ongoing learning.</p>

Avancerad nivå Second cycle	Masterexamen, 120 hp Master of Arts/Science
<ul style="list-style-type: none"> • have demonstrated knowledge and understanding that is founded upon and extends and/or enhances that typically associated with the first cycle, and that provides a basis or opportunity for originality in developing and/or applying ideas, often within a research context; 	<p>demonstrate knowledge and understanding in the main field of study, including both broad knowledge of the field and a considerable degree of specialised knowledge in certain areas of the field as well as insight into current research and development work, and</p> <p>demonstrate specialised methodological knowledge in the main field of study.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • can apply their knowledge and understanding, and problem solving abilities in new or unfamiliar environments within broader (or multidisciplinary) contexts related to their field of study; 	<p>demonstrate the ability to critically and systematically integrate knowledge and analyse, assess and deal with complex phenomena, issues and situations even with limited information</p> <p>demonstrate the ability to identify and formulate issues critically, autonomously and creatively as well as to plan and, using appropriate methods, undertake advanced tasks within predetermined time frames and so contribute to the formation of knowledge as well as the ability to evaluate this work</p> <p>demonstrate the skills required for participation in research and development work or autonomous employment in some other qualified capacity.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • have the ability to integrate knowledge and handle complexity, and formulate judgements with incomplete or limited information, but that include reflecting on social and ethical responsibilities linked to the application of their knowledge and judgements; 	<p>demonstrate the ability to make assessments in the main field of study informed by relevant disciplinary, social and ethical issues and also to demonstrate awareness of ethical aspects of research and development work</p> <p>demonstrate insight into the possibilities and limitations of research, its role in society and the responsibility of the individual for how it is used, and</p>
<ul style="list-style-type: none"> • can communicate their conclusions, and the knowledge and rationale underpinning these, to specialist and non-specialist audiences clearly and unambiguously; have the learning skills to allow them to continue to study in a manner that may be largely self-directed or autonomous. 	<p>demonstrate the ability in speech and writing both nationally and internationally to report clearly and discuss his or her conclusions and the knowledge and arguments on which they are based in dialogue with different audiences, and</p> <p>demonstrate the ability to identify the personal need for further knowledge and take responsibility for his or her ongoing learning.</p>

Forskarnivå Third cycle	Licentiatexamen, 120 hp (Licentiate)
<ul style="list-style-type: none"> • have demonstrated a systematic understanding of a field of study and mastery of the skills and methods of research associated with that field; 	<p>demonstrate knowledge and understanding in the field of research including current specialist knowledge in a limited area of this field as well as specialised knowledge of research methodology in general and the methods of the specific field of research in particular.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • have demonstrated the ability to conceive, design, implement and adapt a substantial process of research with scholarly integrity; 	<p>demonstrate the ability to identify and formulate issues with scholarly precision critically, autonomously and creatively, and to plan and use appropriate methods to undertake a limited piece of research and other qualified tasks within predetermined time frames in order to contribute to the formation of knowledge as well as to evaluate this work</p> <p>demonstrate the ability to make assessments of ethical aspects of his or her own research</p>
<ul style="list-style-type: none"> • have made a contribution through original research that extends the frontier of knowledge by developing a substantial body of work, some of which merits national or international refereed publication; 	
<ul style="list-style-type: none"> • are capable of critical analysis, evaluation and synthesis of new and complex ideas; 	<p>demonstrate the skills required to participate autonomously in research and development work and to work autonomously in some other qualified capacity.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • can communicate with their peers, the larger scholarly community and with society in general about their areas of expertise; 	<p>demonstrate the ability in both national and international contexts to present and discuss research and research findings in speech and writing and in dialogue with the academic community and society in general, and</p>
<ul style="list-style-type: none"> • can be expected to be able to promote, within academic and professional contexts, technological, social or cultural advancement in a knowledge based society. 	<p>demonstrate insight into the possibilities and limitations of research, its role in society and the responsibility of the individual for how it is used, and</p> <p>demonstrate the ability to identify the personal need for further knowledge and take responsibility for his or her ongoing learning.</p>

Forskarnivå Third cycle	Doktorexamen, 240 hp Doctor of Philosophy (PhD)
<ul style="list-style-type: none"> • have demonstrated a systematic understanding of a field of study and mastery of the skills and methods of research associated with that field; 	<p>demonstrate broad knowledge and systematic understanding of the research field as well as advanced and up-to-date specialised knowledge in a limited area of this field, and</p> <p>demonstrate familiarity with research methodology in general and the methods of the specific field of research in particular.</p> <p>demonstrate the ability to identify the need for further knowledge and</p>

Forskarnivå Third cycle	Doktorsexamen, 240 hp Doctor of Philosophy (PhD)
<ul style="list-style-type: none"> • have demonstrated the ability to conceive, design, implement and adapt a substantial process of research with scholarly integrity; 	<p>demonstrate the ability to identify and formulate issues with scholarly precision critically, autonomously and creatively, and to plan and use appropriate methods to undertake research and other qualified tasks within predetermined time frames and to review and evaluate such work</p> <p>demonstrate intellectual autonomy and disciplinary rectitude as well as the ability to make assessments of research ethics, and</p> <p>demonstrate specialised insight into the possibilities and limitations of research, its role in society and the responsibility of the individual for how it is used.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • have made a contribution through original research that extends the frontier of knowledge by developing a substantial body of work, some of which merits national or international refereed publication; 	<p>demonstrate through a dissertation the ability to make a significant contribution to the formation of knowledge through his or her own research</p>
<ul style="list-style-type: none"> • are capable of critical analysis, evaluation and synthesis of new and complex ideas; 	<p>demonstrate the capacity for scholarly analysis and synthesis as well to review and assess new and complex phenomena, issues and situations autonomously and critically</p>
<ul style="list-style-type: none"> • can communicate with their peers, the larger scholarly community and with society in general about their areas of expertise; 	<p>demonstrate the ability in both national and international contexts to present and discuss research and research findings authoritatively in speech and writing and in dialogue with the academic community and society in general</p>
<ul style="list-style-type: none"> • can be expected to be able to promote, within academic and professional contexts, technological, social or cultural advancement in a knowledge based society. 	<p>demonstrate the capacity to contribute to social development and support the learning of others both through research and education and in some other qualified professional capacity.</p>

YRKESEXAMINA

Grundnivå First cycle	Sjuksköterskeexamen, 180 hp Bachelor of Science in Nursing
<ul style="list-style-type: none"> • have demonstrated knowledge and understanding in a field of study that builds upon their general secondary education, and is typically at a level that, whilst supported by advanced textbooks, includes some aspects that will be informed by knowledge of the forefront of their field of study; 	<p>demonstrate knowledge of the disciplinary foundation of the field and awareness of current research and development work as well as the links between research and proven experience and the significance of these links for professional practice</p> <p>demonstrate knowledge of the planning, management and coordination of health care measures</p> <p>demonstrate knowledge of social circumstances that affect the health of children, women and men, and</p> <p>demonstrate knowledge of the relevant statutory provisions.</p>

Grundnivå First cycle	Sjuksköterskeexamen, 180 hp Bachelor of Science in Nursing
<ul style="list-style-type: none"> • can apply their knowledge and understanding in a manner that indicates a professional approach to their work or vocation, and have competences typically demonstrated through devising and sustaining arguments and solving problems within their field of study; 	<p>demonstrate the ability to identify health care needs, draw up care plans and provide care and treatment autonomously and in cooperation with patients and those close to them</p> <p>demonstrate the ability to manage pharmaceuticals appropriately and also to inform patients of the effects and side effects of pharmaceuticals</p> <p>demonstrate the ability to identify the need of measures to promote health and prevent ill-health and implement them</p> <p>demonstrate the ability to initiate methodological improvements and quality assurance</p> <p>demonstrate the ability to apply his or her knowledge to deal with different situations, phenomena and issues on the basis of the needs of individuals and groups</p> <p>demonstrate the capacity for teamwork and cooperation with other professional categories, and</p> <p>demonstrate the ability to review, assess and use relevant information critically and to discuss new data, phenomena and issues with various audiences and so contribute to the development of the profession and professional practice.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • have the ability to gather and interpret relevant data (usually within their field of study) to inform judgements that include reflection on relevant social, scientific or ethical issues; 	<p>demonstrate self-awareness and the capacity for empathy</p> <p>demonstrate the ability to assess interventions using a holistic approach to individuals informed by the relevant disciplinary, social and ethical aspects and taking particular account of human rights</p> <p>demonstrate the ability to adopt a professional approach to clients or patients and those close to them, and</p>
<ul style="list-style-type: none"> • can communicate information, ideas, problems and solutions to both specialist and non-specialist audiences; 	<p>demonstrate the ability to inform and instruct different audiences and also to undertake supervisory duties</p> <p>demonstrate the ability to present and discuss in speech and writing interventions and treatment outcomes with those concerned and to document them in accordance with the relevant statutory provisions</p>
<ul style="list-style-type: none"> • have developed those learning skills that are necessary for them to continue to undertake further study with a high degree of autonomy. 	<p>demonstrate the ability to identify the need for further knowledge and undertake ongoing development of his or her skills</p>

Avancerad nivå Second cycle	Läkarexamen, 330 hp Master of Science in Medicine
<ul style="list-style-type: none"> • have demonstrated knowledge and understanding that is founded upon and extends and/or enhances that typically associated with the first cycle, and that provides a basis or opportunity for originality in developing and/or applying ideas, often within a research context; 	<p>demonstrate knowledge of the disciplinary foundation of the field and insight into current research and development work as well as the links between research and proven experience and the significance of these links for professional practice</p> <p>demonstrate both broad and specialised knowledge in the field of medicine and knowledge and understanding of the social circumstances that affect the health of individuals and groups, children as well as women and men</p> <p>demonstrate economic and organisational knowledge of significance for the health care services, and</p> <p>demonstrate knowledge of the relevant statutory provisions.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • can apply their knowledge and understanding, and problem solving abilities in new or unfamiliar environments within broader (or multidisciplinary) contexts related to their field of study; 	<p>demonstrate specialised skills in diagnosing the most frequent illnesses autonomously and in treating them in collaboration with the patients</p> <p>demonstrate the ability to initiate and undertake health promotion and preventive measures in the health care services for both individuals and groups of patients</p> <p>demonstrate the ability to integrate and apply knowledge critically and systematically and also to analyse and assess complex phenomena, issues and situations</p> <p>demonstrate specialised skills in informing and instructing various audiences and also in undertaking supervisory tasks</p> <p>demonstrate the capacity for teamwork and cooperation with other professional categories in both the health care services and the health and social services</p> <p>demonstrate specialised skills in initiating, participating in and undertaking improvement measures and also in evaluating medical treatment.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • have the ability to integrate knowledge and handle complexity, and formulate judgements with incomplete or limited information, but that include reflecting on social and ethical responsibilities linked to the application of their knowledge and judgements; 	<p>demonstrate self-awareness and the capacity for empathy</p> <p>demonstrate the ability to adopt a holistic view of patients informed by a disciplinary and humanistic approach with special consideration of human rights</p> <p>demonstrate the ability to adopt an ethical and professional approach to patients and those close to them, and</p> <p>demonstrate the ability to identify the need for further knowledge</p>

<p>Avancerad nivå Second cycle</p>	<p>Läkarexamen, 330 hp Master of Science in Medicine</p>
<p>• can communicate their conclusions, and the knowledge and rationale underpinning these, to specialist and non-specialist audiences clearly and unambiguously; have the learning skills to allow them to continue to study in a manner that may be largely self-directed or autonomous.</p>	<p>demonstrate the ability to account in speech and writing for interventions and treatment outcomes with those concerned and to document them in accordance with the relevant statutory provisions</p> <p>demonstrate specialised skills in discussing new data, phenomena and issues in the field of medicine with various audiences on a disciplinary basis and also to review, assess and use relevant information critically</p> <p>undertake ongoing development of his or her skills.</p>

<p>Avancerad nivå Second cycle</p>	<p>Civilekonomexamen, 240 hp (Master of Science in Business and Economics)</p>
<p>• have demonstrated knowledge and understanding that is founded upon and extends and/or enhances that typically associated with the first cycle, and that provides a basis or opportunity for originality in developing and/or applying ideas, often within a research context;</p>	<p>demonstrate knowledge of the disciplinary foundation of and proven experience in his or her chosen field of business and economics as well as insight into current research and development work</p> <p>demonstrate both broad knowledge of the field of business and economics as well as a considerable degree of specialised knowledge in certain areas in his or her chosen field of business and economics</p> <p>demonstrate specialised knowledge of theories and methodology in his or her chosen field of business and economics, and</p> <p>demonstrate knowledge of relevant national and international regulatory systems in his or her chosen field of business and economics.</p>
<p>• can apply their knowledge and understanding, and problem solving abilities in new or unfamiliar environments within broader (or multidisciplinary) contexts related to their field of study;</p>	<p>demonstrate the ability to integrate knowledge and also to analyse, assess and deal with complex phenomena, issues and situations</p> <p>demonstrate the ability to identify and formulate issues in business and economics autonomously as well as to plan and use appropriate methods to undertake advanced tasks within predetermined time frames</p> <p>demonstrate the skills required for participation in research and development work or employment in some other qualified capacity.</p>

<p>Avancerad nivå Second cycle</p>	<p>Civilekonomexamen, 240 hp (Master of Science in Business and Economics)</p>
<p>• have the ability to integrate knowledge and handle complexity, and formulate judgements with incomplete or limited information, but that include reflecting on social and ethical responsibilities linked to the application of their knowledge and judgements;</p>	<p>demonstrate the ability in his or her chosen field of business and economics to make assessments informed by relevant disciplinary and social considerations such as human rights and ethical issues as well as awareness of ethical aspects of research and development work</p> <p>demonstrate insight into the significance of leadership and the exercise of leadership, and</p> <p>demonstrate the ability to identify the need for further knowledge and undertake ongoing development of his or her skills.</p>
<p>• can communicate their conclusions, and the knowledge and rationale underpinning these, to specialist and non-specialist audiences clearly and unambiguously; have the learning skills to allow them to continue to study in a manner that may be largely self-directed or autonomous.</p>	<p>demonstrate the ability to present his or her conclusions in speech and writing to different audiences in both national and international contexts, and</p>

<p>Avancerad nivå Second cycle</p>	<p>Civilingenjörsexamen, 300 h Master of Science in Engineering</p>
<p>• have demonstrated knowledge and understanding that is founded upon and extends and/or enhances that typically associated with the first cycle, and that provides a basis or opportunity for originality in developing and/or applying ideas, often within a research context;</p>	<p>demonstrate knowledge of the disciplinary foundation of and proven experience in his or her chosen field of technology as well as insight into current research and development work, and</p> <p>demonstrate both broad knowledge of his or her chosen field of technology, including knowledge of mathematics and the natural sciences, as well as a considerable degree of specialised knowledge in certain areas of the field.</p>
<p>• can apply their knowledge and understanding, and problem solving abilities in new or unfamiliar environments within broader (or multidisciplinary) contexts related to their field of study;</p>	<p>demonstrate the ability to identify, formulate and deal with complex issues autonomously and critically and with a holistic approach and also to participate in research and development work and so contribute to the formation of knowledge</p> <p>demonstrate the ability to create, analyse and critically evaluate various technological solutions</p> <p>demonstrate the ability to plan and use appropriate methods to undertake advanced tasks within predetermined parameters</p> <p>demonstrate the ability to integrate knowledge critically and systematically as well as the ability to model, simulate, predict and evaluate sequences of events even with limited information</p> <p>demonstrate the ability to develop and design products, processes and systems while taking into account the circumstances and needs of individuals and the targets for economically, socially and ecologically sustainable development set by the community</p> <p>demonstrate the capacity for teamwork and collaboration with various constellations,</p>

Avancerad nivå Second cycle	Civilingenjörsexamen, 300 h Master of Science in Engineering
<ul style="list-style-type: none"> • have the ability to integrate knowledge and handle complexity, and formulate judgements with incomplete or limited information, but that include reflecting on social and ethical responsibilities linked to the application of their knowledge and judgements; 	<p>demonstrate the ability to make assessments informed by relevant disciplinary, social and ethical aspects as well as awareness of ethical aspects of research and development work</p> <p>demonstrate insight into the possibilities and limitations of technology, its role in society and the responsibility of the individual for how it is used, including both social and economic aspects and also environmental and occupational health and safety considerations, and</p>
<ul style="list-style-type: none"> • can communicate their conclusions, and the knowledge and rationale underpinning these, to specialist and non-specialist audiences clearly and unambiguously; have the learning skills to allow them to continue to study in a manner that may be largely self-directed or autonomous. 	<p>demonstrate the ability to present his or her conclusions and the knowledge and arguments on which they are based in speech and writing to different audiences in both national and international contexts.</p> <p>demonstrate the ability to identify the need for further knowledge and undertake ongoing development of his or her skills.</p>

Högskoleverket är en myndighet för frågor som rör universitet och högskolor. Verket arbetar med kvalitetsbedömningar, tillsyn, uppföljningar, utveckling av högre utbildning, utredningar och analyser, bedömning av utländsk utbildning och studieinformation.

Läs mer på vår webbplats www.hsv.se.